

Slniečko 5

ROČNÍK VI. (XXVIII.)

JANUÁR 1974

3 Kčs

ILUSTROVALA LUBA VESELÁ-KONČEKOVÁ

Zimné prázdniny

JÁN NAVRÁTIL

Keďže na rovníku je po celý rok leto, deti sú tam ukrátené o zimné radosti. Nesánkujú sa, nelyžujú, nekorčuľujú, ba ani neguľujú a nestavajú snehuliekov.

Raz sa však tamojšie deti proti tejto

nespravodlivosti prírody vzbúrili. Poslali do mraziarne malý listok:

„Pošlite nám, pekne prosíme, aspoň desať vriec snehu!“

„Prečo nie?“ povedal riaditeľ mraziarne.

Prikázal naložiť plné mraziarenské auto snehu a poslal s ním do tých tropických končín šoféra Kvetúzika a manekýnku Inovatku. Lepších vybrať ani nemohol. Kvetúzik je najmocnejší mrázik, iba on dokáže ochrániť sneh pred horúcim tropickým slncom. Inovatka je zasa najpôvabnejšia zimná kráska. Nech teda tropickú zimu skrásli!

„Odkiaľ sa len mohli tie deti dozvedieť o snehu?“ lámal si mrázik Kvetúzik hlavu, lebo sa mu do tropickej horúčavy priveľmi nechcelo.

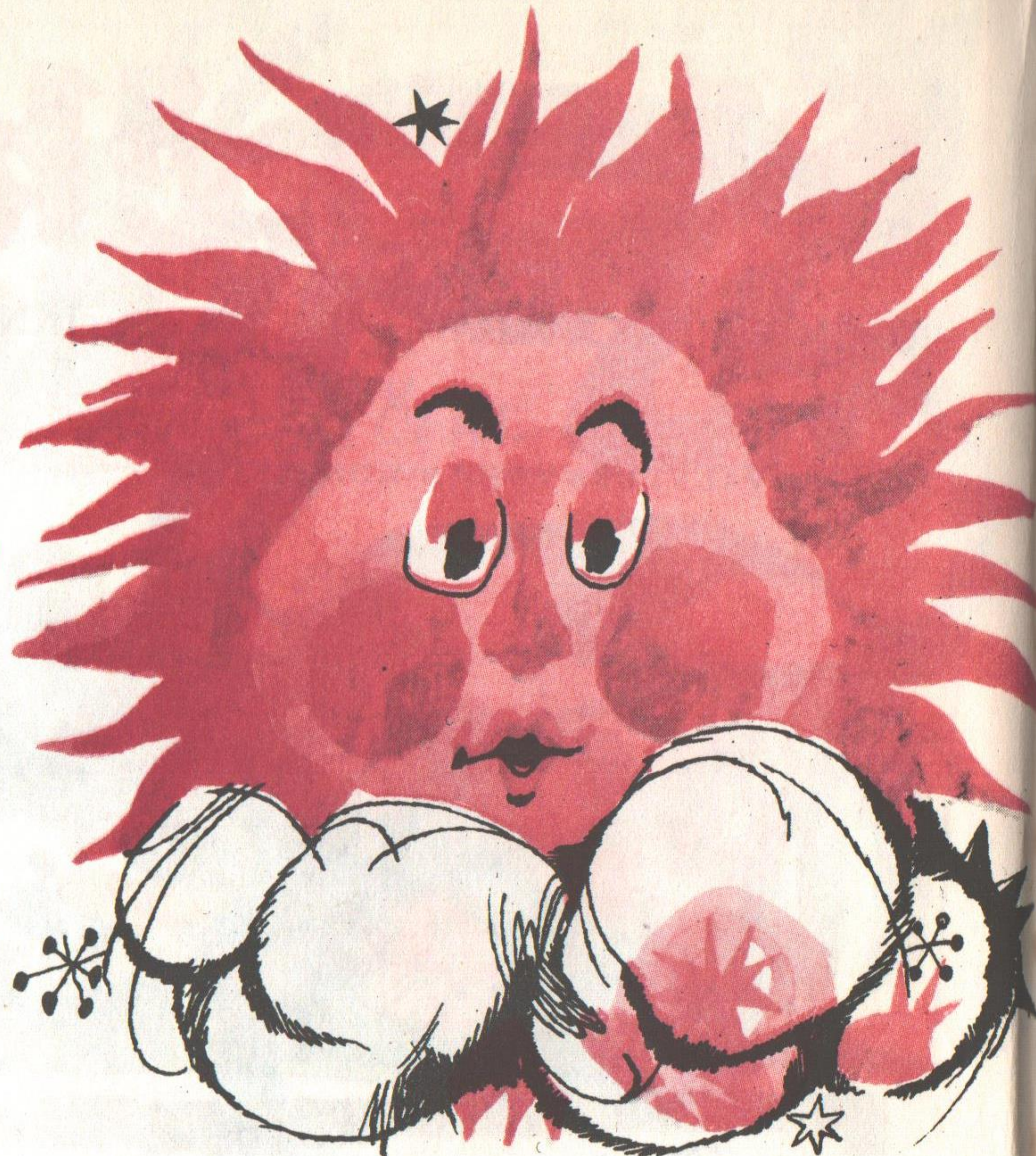
„Z knížiek sa to dozvedeli,“ poučovala ho Inovatka.

„Bôdaj by všetkým knížkám, v ktorých sa píše o zime, listy vypadali!“ šomral Kvetúzik.

„Potom by deti neboli vzdelané,“ smiala sa Inovatka. „Ani o nás by nevedeli, lebo mrázikov možno kresliť iba na zimné obrázky. Vieš si predstaviť mrázika oberať jablká?“

„Hlúposť,“ nedal sa Kvetúzik. Ale v duchu s Inovatkou súhlasil. Na znak toho pridal plyn, aby do tej tropickej krajiny prišli včas.

Aj prišli. Práve keď tam došli, zazvonil školský zvonec a púšťal deti na prázdniny. Tie sa všetky hneď zhromaždili okolo mraziarenského auta a na plné hrdlá volali:

„Vitajte u nás!“

„Len aby vám nebolo z toho snehu zima!“ prehovoril Kvetúzik. „Zaraz si bežte domov po kožuchy, aby ste nemali namiesto zimných radostí nádchu a kašeľ! Ja zatiaľ ochladím tie vaše horúce kopce a porozsypam sneh.“

Čierne deti poslúchli a Kvetúzik sa pustil okamžite do práce. Veru bol už najvyšší čas, už začínal s Inovatkou tancovať, tak ich pálili nohy. Jedným fúknutím ochladil tropické roviny, druhým fúknutím tropické kopce a hneď ich posýpal striebrobielym snehom. Keď pribehli na sneh čierne deti, akoby tam zosadol krdeľ vrán. Jedny sa sánkovali na drevených sánkach, druhé na železných sánkach, ale väčšina sa ich spúšťala na nohavicových sánkach a mali z toho ohromnú radosť.

Aj Kvetúzik a Inovatka mali ohromnú radosť. Iba tropickému slniečku sa celá vec nepozdávala. „Vari snívam, alebo mám horúčku?“ krútilo nad tou čierno-bielou trma-vmou svojou zlatou hlávkou. „Sneh? Tu na rovníku? Alebo som zablúdilo?“

Slnko vzalo slniečkový kompas a presne určilo svoju polohu.

„Nezablúdilo som. Je to rovník... Dúfam, že sa aspoň mýlim, že to biele je cukor, nie sneh.“

Slnko spustilo jeden zlatý lúč dolu na prieskum.

„Jo, či chladí! Predsa sneh! Takým vrtochom počasia treba urobiť rázny koniec!“

A hneď zlízalo z tropických kopcov sanicu.

Drevené sánky postáli, železné sánky postáli, aj nohavicové sánky postáli. Bez snehu sa sánkovať nedá, to nezmení ani plač.

Keď Kvetúzik videl na čiernych líčkach slzičky, pohrozil slniečku:

„Nehlúpni, zlatohlávk! Dožič deťom trochu zimnej radosti!“

Aby slniečko nastrašil, hodil doň snehovú guľu a to sa hneď skrylo za oblak.

Kvetúzik rozsypal po kopcoch nový sneh. A drevené, železné i nohavicové sánky sa rozbehli veselo dolu svahmi.

Aby zima na rovníku mala všetky svoje pôvaby, chýbal už iba snehuliak. Kvetúzik a Inovatka i toho čoskoro postavili. Riadneho: namiesto ruky metla, namiesto klobúka hrniec s dvoma ušami. Iba mrkvu nemohli nikde zohnať, preto urobili snehuliakovi nos z banánu.

„Kto je ten biely pán s banánovým nosom?“ opýtalo sa čierne dievčatko.

„Snehuliak,“ povedali Kvetúzik a Inovatka.

„A prečo nie snehuliačka?“ spýtalo sa čierne dievčatko. „Chcela by som, aby to bola snehuliačka. Pekne vás o to prosím!“

Dievčatko sa usmialo na Kvetúzika a ten hneď ugúľal dve snehové guľky a priložil ich na uši snehuliakovho hrnca ako náušnice: „A je z neho snehuliačka!“

„Krásna,“ usmialo sa čierne dievčatko.

„Krásna, krásna!“ obdivovali snehuliačku aj ostatné čierne deti.

Kričali, výskali tak hlasito, že i slniečko premohlo strach a vyzrelo spoza obláčika.

„Snehuliačka? No toto!“ rozhorčilo sa a zaraz zlízalo snehuliačke krásne snehové náušnice.

Čiernemu dievčatku vypadli z bie-

lych očiek slzičky. Práve chcelo darovať snehuliačke dva balóniky, čo malo vo vrecku. Už ich aj nafúkalo... Snehuliakovi však balóniky nedá. Pánov sa hanbí.

Kvetúzik priviazal balóniky na uši snehuliakovho hrnca a čierne deti zasa mali snehuliačku.

„Balónikové náušnice neroztopíš, slniečko!“

Ani neroztopilo.

Stalo sa čosi iné. Balóniky vyleteli aj so snehuliackiným hrncovým klobúkom vysoko nad oblohu, až nad slniečko. Slniečko sa smialo, že je predsa, ako si ono želá, nie ako Kvetúzik s Inovatkou.

Až keď balóniky praskli a hrniec spadol slniečku na hlavu, prestalo sa smiať. A možno aj neprestalo: bolo v hrnci, kto ho mohol vidieť?

Znova sa rozbehli drevené sánky, železné sánky i nohavicové sánky. Iba snehuliak zostal holohlavý, ale to na kráse tropickej zimy nič nezmenilo.

Sneh vydržal celé zimné prázdniny. A vari by bol vydržal aj dlhšie, ale Kvetúzik vedel, čo treba. Keď zazvonil školský zvonec, zhodil slniečku z hlavy hrniec a zimným prázdninám bol koniec.

Ako mu ten hrniec zhodil? Nuž snehovou guľou, ako inak?

Jeho živý dych

JÁN TURAN

*Keď zomrel súdruh Lenin,
akoby Sovietsky zväz stratil otca.
Keď zomrel súdruh Lenin,
to zomrel veľký robotnícky vodca.*

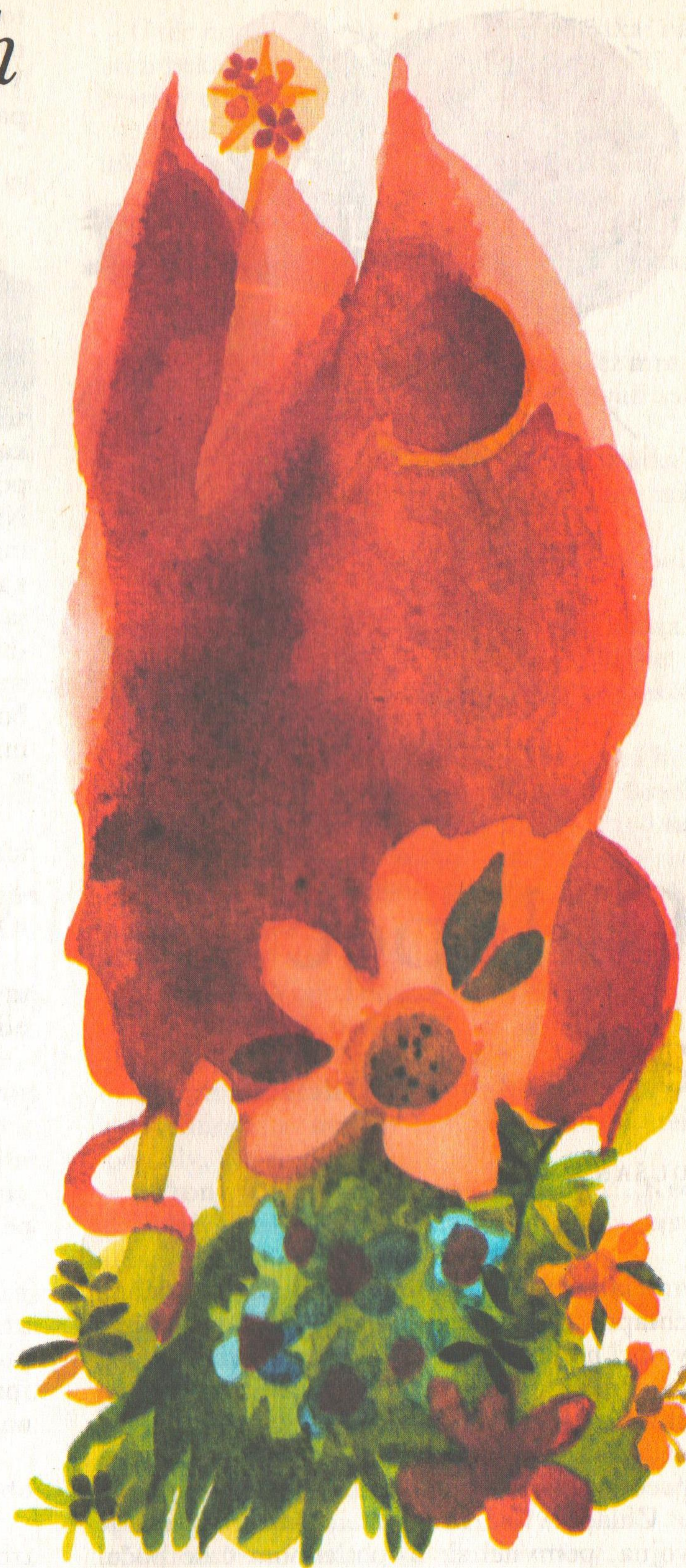
*Smútili kolchozníci z Kubáne
i v tajge zauralskí lovci.
Mrznúce slzy skryli do dlane,
plakali tvrdí leninovci.*

*Vztýčili hrdo nad hlavami
zástavu s kosákom a kladivom.
A vedeli, že nie sú sami,
vraveli o ňom ako o živom.*

*Šli s jeho slovom, v jeho mene,
niesli si v srdci jeho tvár.
Šli víchrom, mrazmi, išli denne,
no pred ich zrakom bola jar.*

*Jar veľkej ruskej žirnej zeme,
jar sveta s chlebom pre všetkých.
My jeho vôňu vdychujeme.
Je to aj jeho živý dych.*

*Keď zomrel súdruh Lenin,
to zomrel veľký robotnícky vodca.
Keď zomrel súdruh Lenin,
akoby celý svet bol stratil otca.*

Chlapec a vlaky

DUŠAN KOVÁČ

Vlaky začali chodiť veľmi husto. Cez deň sa chlapec chodil na ne dívať k násypu, ale aj v noci ho prebúdzalo tiahle hvízdanie rušňov.

„Prečo chodí tolko vlakov?“ spýtal sa chlapec.

„Je vojna,“ povedal otec a ťahal chlapca preč.

Chlapcovi sa rozjasnila tvár. Tak toto je vojna, pomyslel si. V poslednom čase počul

toto slovo často. Dospeli sa tlačili pri rádiu, mračili sa a ticho hovorili: „Vojna. Vojna. Vojna...“ Bola čierna, špicatá, s dlhými pazúrmí. Chlapec sa začal vojny báť.

Pozeral sa za odchádzajúcim vlakom. Ako sa môže niekto báť takejto vojny?

„Ja sa vojny nebojím,“ povedal dôrazne.

Otec sa naňho prekvapene pozrel. Zamračil sa, ale nepovedal nič.

Vlaky obyčajne v stanici nezastavili. Raz však mal chlapec šťastie. Najprv šiel vlak celkom-celkom pomaly a nakoniec ticho ako zakrádajúca sa mačka zastal. Bol čistý, vyblýskaný, a všade samé železo. Z vagónov povyskakovali vojaci v sivých uniformách. Niektorí si hneď políhali do trávy na násype, iní sa vybrali ďalej a prechádzali sa. Dvaja z nich prišli až celkom k chlapcovi. Usmievali sa a chlapcovi sa zdalo, že hovoria stále bubí-bubí, bubí-bubí... Jeden z nich mu položil ruku na hlavu a pohladil ho po vlasoch. Ruka bola tučná, mäsitá, voňala mydlom a piškótami. Chlapec sa odtiahol.

„Id' do hája!“ zakričal a rozbehol sa preč.

Vojaci sa pustili do rehotu. Chlapec počul ich smiech, až kým nevbehol do dvora.

Večer sa márne snažil zaspáť. Vlaky rachotili a vyklepávali svoj monotónny rytmus.

Najvzrušujúcejšie bolo počúvať vlaky pod mostom v jarku. Schádzali sa tu chlapani z celej ulice.

„Už ide!“ zakričal ten, čo mal za úlohu strážiť.

Chlapani sa nahrnuli pod most a upchali si uši. O chvíľu s pekelným lomozom prifrčal vlak. Pomedzi škáry v moste bolo vidieť rútiace sa kolesá a spodky vozňov.

Keď udreli prvé mrazy, objavili sa zrazu v jarku krysy. Bolo ich strašne veľa. Chlapani na ne vyčkávali s kameňmi, poschovávaní za piliermi mosta. Kamene lietali, čerili vodu, rozbrýzgavali blato, ale krysy unikali aj tým najlepším miereným ranám.

„Sú zakliate,“ povedal ktosi, „kamene ich obchádzajú.“

Vtom chlapec začul ostrú ranu a vzápätí trhaný piskot. Kameň nikto nevidel. Tučná

krysa trepala v blate nohami. Bahno sa sfarbilo do červena. Z mosta sa spustil na pilier veľký chlapec. V ruke mal pušku.

„To sa čudujete, čo? Nemecká,“ ukázal na pušku. „Zacvičím sa na krykách a potom pôjdem na Fricov. Divajte sa, ako ju dorazím.“

Podišiel ku kryse, namieril a vystrelil. Krysa ostala nehybne ležať s rozpáraným bruchom.

„Vojna sa už skončila!“ vykrikoval chlapec zúfalo.

„Somár!“ pozrel sa naňho opovržlivo veľký chlapec.

Chlapec cítil, ako bledne. Žalúdok mal až kdesi v krku. Rýchlo sa odvrátil a zapchal si dlaňou ústa.

„Otec, pravda, že sa vojna už skončila?“ opýtal sa neisto, keď sa otec vrátil večer domov.

„Nie, synku, neskončila.“

Ráno ho prebudil lomoz a šum.

„Prišiel transport!“

„Vezú zajatcov!“

Otec ho vzal za ruku. Pred bránou čakal na otca pekár Máznik. V jeho taške rozvoniaval čerstvý chlieb.

„Pošlime tam chlapca,“ povedal. „Tomu nič neurobia.“

„Nie!“ zakričala mama odo dveri, „nepleťte decko do vašej politiky!“

„Neboj sa,“ povedal otec, „nie sme predsa blázni!“

Závory boli spustené.

Dlhý vlak zastal priamo v stanici. Cez mreže a cez škáry zavretých vagónov sa dívali zarastené tváre.

Pozdĺž vlaku sa prechádzali vojaci s krátkymi puškami na prsiach. Nevyzerali už tak nalešteno.

Celý vlak bol skôr pošmúrny, vagóny boli špinavé, zaprášené.

„Pozri toho tam, ten vyzerá ako ty,“ ukázal otec na tučného vojaka, ktorý stál najbližšie.

„Brušisko má ako ja, ale inak nič,“ odsekol Máznik.

„Počkaj, až sa otočí,“ povedal otec potichu.

Vojak, ako keby bol počul otcove slová, otočil sa a urobil pár krokov pozdĺž vagóna. Máznik sa rýchlo nahol ponad závoru a podstrčil peceň chleba pod železnú tyč na dverách vozňa.

O chvíľu sa strhol šum, pokrikovanie a hvízdanie. Vojaci naskočili do vozňov a vlak sa pohol. Išiel opačným smerom ako tie predchádzajúce.

Potom sa začali objavovať lietadlá. Najprv po jednom a neskôr aj celé krdle. Leteli pomaly, hrozivo...

„Front je už blízko,“ povedal otec. „Keď príložíš ucho k zemi, počuješ, ako sa zem otriasa. Už sú v Karpatoch.“

Potom už nebolo treba ani ucho k zemi prikladať. K večeru, keď všetko stíchlo, bolo počuť v diaľke tiché hrmenie.

V nedeľu bola na obed slepačia polievka. Od sporáka to vyvážalo a celá kuchyňa bola plná príjemnej, sladkastej vône. Mama naliala každému plný tanier a prisadla si k stolu. V tej chvíli sa ozvalo tiahle zavýjanie sirény.

„Chytrý do pivnice!“ vstal otec prudko od stola.

Mama vzala chlapca za ruku a utekali do pivnice. Otec ešte stihol vziať z chodby krompáč a lopatu. O dvere pivnice opreli capka na rezanie dreva a zahádzali ho vrecami zemiakov. Bolo to však zbytočné. O chvíľu sa rovno nad nimi rozľahol hukot lietadiel a vzápätí prudké výbuchy odškerili dvere na pivnici a dnu sa vovalili kúsky kameňa a prachu. Chlapec stál pod malým zamrežovaným okienkom, ktoré bolo tesne nad zemou. Celé bolo porastené divým harmančekom. Fúkalo odtiaľ a dnu sa zosypávali črepiny skla.

„Ideš od toho okna!“ zakričala mama a strhla ho k sebe.

Keď všetko vôkol stíchlo, vyšli z pivnice. Okná na kuchyni boli roztrieskané, polievka studená a plná skla. Mama si sadla za stôl a dala si hlavu do dlani.

Všetci ľudia utekali k stanici. Aj chlapec vybehol za otcom. V stanici stál vlak. Vozne boli rozbité, obhorené, niektoré boli úplne vyvrátené. Okolo vlaku a vo vozňoch ležali vojaci s rukami rozhodnutými, ako keby odpočívali. Jeden ležal s nohami na schodíkoch a s tvárou dolu.

„Utekajú, krysy!“ povedal otec.

„Berte toho chlapca preč!“ počul za sebou mamin hlas.

Vzala ho za ruku a viedla domov.

Čoskoro na to sa museli pobaliť. Všetky veci naložili na voz a viezli sa k babke do neďalekej dediny. O niekoľko dní však museli odísť aj odtiaľ. Babka povedala, že ona nejde a že chce umrieť doma vo svojej posteli.

„Nie je s ňou nijaká reč,“ povedal otec, a tak mama pobalila periny, otec zakopal v záhrade rádio a vybrali sa na vlak.

V malej dedinskej staničke bolo už plno ľudí. Posedávali na vreciach, na drevách, na

schodíkoch. Okolo seba mali rozložené košíky, noše urobené z posteľných plachiet, narýchlo zbité klietky s gágajúcimi husami a kačicami.

Vlak dlho nechodil. Keď sa potom predsa ozval v diaľke hvizd rušňa, nastal na stanici strašný zmatok. Všetci sa tlačili ku koľajniciam, strhol sa krik, ľudia padali, vrážali do seba, nadávali. Mama držala chlapca pevne za ruku. Čiapku s brmbolcom mu nasadila hlboko na uši, aby sa mu v tej veľkej trme-vrme nestratila.

„Neberte so sebou toho psa!“ ozval sa piskľavý ženský hlas.

„To nie je pes, to je decko,“ pritisla mama chlapca tuhšie k sebe.

Vlak sa nakoniec pohol. Šiel s otvorenými dverami. Na schodoch a na nárazníkoch sedeli ľudia. Chlapec sedel na zemi pri maminých nohách. Báł sa, že sa udusí. Chcel vstať, pohnúť sa, natiahnúť ruku za mamou, ale železná masa okolo neho sa ani nepohla. Sedel a ticho plakal.

Na jar sa všetci vracali do svojich domovov. Ľudia boli veselí, opäť vysedávali pri rádiách a vzrušene debatovali.

Potom začali kvitnúť orgovány a pomaly prišlo leto. Chlapec vedel, že vojna sa už skončila. Večer sa díval na dopukanú povalu, a videl, ako sa tam ľudia hemžia, ako sa tlačia jeden cez druhého. Báł sa zaspáť. Vedel, že keď zaspí, príde k nemu ona. Chodila noc čo noc. Najprv to bola iba malá čierna bodka, ktorá sa stále blížila a zväčšovala. Nakoniec bolo možno rozoznať veľký čierny rušeň. Rútil sa na neho, a keď bol celkom blízko, začali sa z neho načahovať krvavé ruky.

Leto pominulo. Obilie zožali, nevädze a maky zmizli z polí.

„Na Michala pôjdeme ku krstnému na hody,“ povedal otec.

Chlapec sa nesmierne tešil. Celé dni myslel iba na to, ako sa povezie vlakom a ako vylezie u krstného otca na morušu.

Nakoniec sa slávnostný deň priblížil. Mama obliekla chlapcovi nové biele nohavice s vy-

šivanými trakmi, biele podkolenky a zelený klobúk s perom. Vzala chlapca za ruku a šli na stanicu.

Otec kúpil lístky. O chvíľu sa v diaľke zjavil vlak. Tiahlo zahvízdalo, bol stále väčší a väčší, až sa nakoniec vrátil do stanice a zabrzdil.

Keď ľudia začali nastupovať, chlapec zbledol.

„Nejdem,“ povedal rozhodne.

Pozreli sa naňho prekvapene.

„Veď si sa tak tešil!“ nechápavo zvolala mama.

„Nejdem!“

Sadol si na vyvrátený pätník a rukami sa chytil za plot.

„Je mu zle, poďme domov, je celý bledý,“ povedal otec.

„Čo sa mu stalo, veď nič nemohol zjesť,“ krútila hlavou mama.

Vlak sa pohol a čoskoro sa stratil v zákrute.

Dín a Dán

TOMÁŠ JANOVIC

V našom dome žije pán
a ten pán sa volá Dán.

S pánom Dánom žije syn
a ten syn sa volá Dín.

Jeden večer Dín a Dán
vymysleli krásny plán.

Vraj ma ráno oni dvaja
vezmú do rodného kraja.

A tak s Dínom, a tak s Dánom
vyšiel som si dínom-dánom.

Keď sme prišli do Dínavy,
nevidel som od únavy.

Ale miestni Dínavania
hostili ma do svítania.

Jaternice, koláče,
až mi brucho zaplače.

Zrazu ale Dán mi vraví:
„Teraz poďme do Dánavy!“

Zotmelo sa. Veru tak.
Už nás vezie malý vlak.

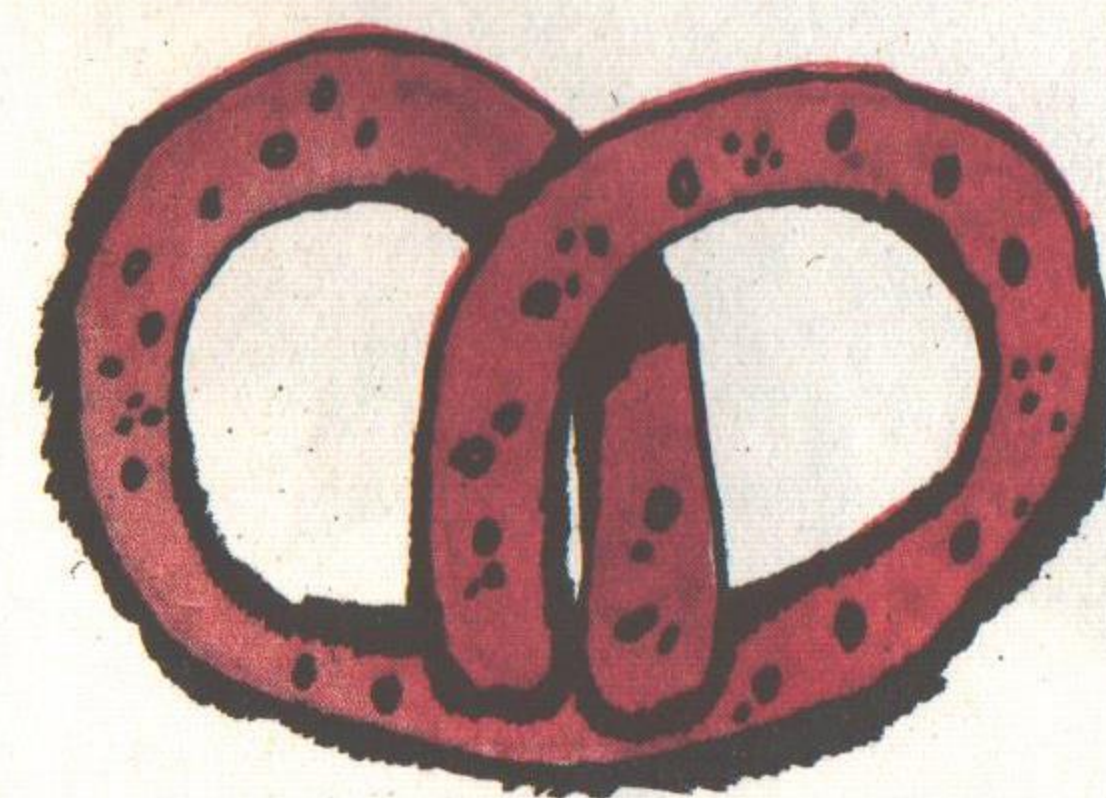
Keď sme prišli do Dánavy,
nevidel som od únavy.

Ale miestni Dánavania
hostili ma do svítania.

Jaternice, koláče,
až mi brucho zaplače

Plače brucho, plače hlava,
tak si vravím: „Márna sláva,

nikdy s Dínom, ani s Dánom
nepôjdem už dínom-dánom!“

O vernosti

ILJA HURNÍK

Jeden skladateľ musel niečo vyviest, lebo si ho čert odniesol do pekla. Tam musel pre čerta komponovať. Raz, keď skladateľ dokončil akúsi veľkú skladbu, povedal čertovi: „Pusť ma domov, je mi smutno za ženou!“

„Dobre,“ odpovedal čert, „ale pred západom slnka nech si spiatky.“

Skladateľ šiel domov a padol žene do náručia.

Večer naraz buch-buch, čert stojí pred dvermi:

„Vráť sa, skúsime tvoju skladbu.“

„Nikam nepôjde,“ hovorí žena, „je môj.“

„Vráť sa,“ volá čert, „nejak nám to čudne znie, asi si zle zladil dychové nástroje!“

„Ber sa preč, ber sa preč!“ kričí žena.

„Zlú skladbu si napísal,“ kričí čert, „nebudeme ti ju hrať!“

„Čože, zlú skladbu?!“ vykrikoval skladateľ. „Neviete ju zahrať,“ a skôr ako sa žena stačila spamätať, bol preč.

Tej noci hrmela búrka a zem dunela.

Prel. D. L.

Medovník

PAVOL ŠTEFÁNIK

Ráno datel' spísal na strom
zopár viet,
že v Úľanoch za zaucho
dostať med.

Vygúľil sa medveď z hory
ako pán
a vykročil ráznym krokom
do Úľan.

Navštívil tam po poriadku
každý dom.
Za med núkal riadnu facku
včeliarom.

Nepredali, nedali mu
ani gram.
Od tých čias med vyberá si
z úľov sám.

Zabronela hora

TEOFIL MACEJKA

Zabronela hora
z doliny aj zhora.
Navštívil ju ženích
z ľadového mora.

Bude svadba? Bude!
Hora čepiec chystá.
Zajtra bude v bielom
ako krištál čistá.

Zimné pierko

DANIEL HEVIER

Nechal ho tu asi vták
deťom na pamiatku.

Je to pravda? Veru tak!
Nemám pamäť krátku.

Nechala ho lastovička
z modrých lesklých krídel.

Kto má chuť, ten nech ju vyčká,
na jar zase príde.

Prečo sa stala Tonička Kvetuškou?

RUDOLF FABRY

Tonička bola buclaté dievčatko. Bola veselá, tancovala, dívala sa na lastovičky a na hviezdy. Mala akvárium a v akváriu rybky. Mala mamu a otecka, mala malého brata, ktorý sa volal Jaro a ktorý bol o rok mladší. Tonička bola parádnica. Rada sa pozerala do zrkadla. Rada sa videla v nových šatách. Keď bola sama doma, požičala si mamin rúž a namaľovala si ústa. Potom sa dlho obdivovala v zrkadle. Raz vytiahla Tonička zo starých harabúrd starý gramofón. Gramofón bol zaprášený a ošúchaný, ako bývajú všetky nepotrebné predmety, ale nebol pokazený. Nemal síce trúbu, ale Tonička ju vystrihla z tvrdého papiera. A potom vyhladala platňu a zázrak — deduško gramofón začal hrať. Na platni boli zachytené vtáčie spevy.

Keď platňa doznela, gramofón sa ozval zachrípnutým hlasom: „Tonička, Tonička, ďakujem ti, že si ma prebudila. Dlho som spal. A ani neviem, ako vyzerá svet. Nože daj ma na okamih do okna! Nech vidím, ako beží a ako sa kotúľa guľatý svet.“

12

Tonička preniesla gramofón k oknu. A ten sa díval celý vyjavený na svet. Keď sa nadíval do vôle, povedal:

„Preto, že si bola taká milá, ušijem ti do daru šaty. Natiahni ma a pusti ešte raz tú vtáčiu pieseň.“

Tonička poslúchla a urobila, ako jej rozkázal starý gramofón. Platňa sa rozkrútila a gramofón začal hrať. Najkrajšie vtáčie hlásky, pozbierané v lese, sa rozzvučali po izbe. Konipásky, žlty, vlhy, pinkavky, stehlíky, drozdy, kukučky i lastovičky.

„Postav sa predo mňa a vyzleč si šaty!“ rozkázal chrapľavým hlasom gramofón. „Dostaneš odo mňa do daru šaty z tónov, lebo si Tonička.“ Tonička sa okúňala, ale keďže nebol nikto doma a pretože bola parádnica, urobila, čo jej kázal starý gramofón. A zrazu z gramofónu začali sršať noty. Začali sa zhlukovať v šaty: tolko nôt osminových i celých, štvrtových i šestnástiniek, tóny vysoké i nízke, rozličné kľúče, značky a stupnice, zo všetkého sa stávali krásne šaty. Kým platňa dohrala, Tonička mala krásne a nevidané šaty z tónov. Postavila sa pred zrkadlo, potriasla sukničkou a šaty sa rozozvučali. Veď boli z nôt a tónov. Rozličné zvuky rozvlnili vzduch a naplnili izbu.

Tonička sa dala do tanca a, čuduj sa, svete, krásna hudba znela po celom byte.

Vtom niekto zazvonil.

To sa mama s Jarkom vracali z mesta. Tonička sa zľakla. Starý gramofón varoval traslavým hlasom:

„Tonička, rýchlo si vyzleč zvukové šaty a schovaj ich! Nesmieš sa v nich nikomu ukázať!“

Tonička rýchlo zhodila zo seba šaty a obliekla si svoje. Tie tónové, cengajúce, schovala do skrine. Potom išla otvoriť.

„Čože robíš, Tonička, ako dlho tu čakáme,“ hrešila ju mama.

„Nič, mama, iba som snivala,“ odpovedala Tonička.

„A o čom si snivala?“

„Ako pôjdem k starej mame na prázdniny.“

„To sa ešte musíš desať dní vyspať — desať ráz musí vyjsť slniečko, až potom pôjdeš.“

Desiaty deň prišiel akoby nič. Mama chystala Toničke veci. Ale Tonička vystrihla chvíľu, keď mama nebola v izbe. Vtedy si dala do kufru notové šaty.

Mama odprevadila Toničku na autobus. Posadila ju dopredu a poslala k starej mame. Tá ju čakala v dedine a mala radosť, že Tonička šťastlivo prišla.

Stará mama bývala pri lese, lebo Toničkin starý otec bol horár. Tonička prišla k starým rodičom a vybaľovala si z kufru veci. Keď kládla do priechy notové šaty, spadli jej na zem a tak silno zahráli, že stará mama, ktorá bola v záhrade, sa zľakla a dobehla do izby.

„Tonička, čo si to rozbila, nešťastné dieťa?“

„Nič, stará mama, to sa vám iba zdalo.“

„No, no, len ma nerob hlúpu! Niečo to len muselo byť!“

„Nič, to som len spievala!“ vyhovárala sa Tonička.

Na druhý deň prišlo z dediny do horárne veľa detí. Tonička sa im hneď pochválila, aké má zázračné šaty. Deti neverili. Tonička preto vytiahla zo skrine tónové šaty a obliekla si ich. Potom vyšla na lúku a vykrúcala sa, tancovala medzi kvetmi.

A už bol z Toničky horenos. Stúpala po kvetoch. Drúzgala im hlávky. Nebolo s ňou reči. Napokon deti odišli a nechali ju samu. Vtom sa z hory privalili búrkové vetry a víchrica. Začali kmásať stromy a česať lúky. Ani Toničkine zvukové šaty nevydržali nápor víchrice. Celé tóny a akordy odletovali z jej šiat. Cvenotali, kotúlajúc sa po zemi. Tonička si síce pridržala šaty, ale nič nepomáhalo. Plakala dlho a usedavo. Kvety ju pozorovali a prišlo im Toničky ľúto. Rozhodli sa, že jej ušijú nové šaty. Veď ako by sa mohla vrátiť k starej mame? Každý kvietok daroval na šaty jeden lupienok. Pavúky pospriadali látku z lupeňov iskierok, nezábudok, margariet, šalvií, poniklecov a iných lúčnych kvetov. Šípový ker trňmi ušil Toničke z lupienkovej látky krásne šaty, voňajúce a hýriace farbami. A odvtedy Toničku volali Kvetuška.

13

Ludo Zúbek

JÁN POLIAK

Hovorí sa, že cesta k historickým románom v spisovateľskej tvorbe vedie cez hory kníh.

O tom, že je to pravda, presvedčil sa každý, kto navštívil byt tvorcu historických románov — Luda Zúbka. Kde sa návštevník len pozrel, všade samé knihy. Nielen v knižniciach, ale aj po stoloch, skrinách a podlahách, ba natlačili sa aj do chodby a do pivnice. V pracovni vedľa stola stáli pyramídy kníh, ktoré spisovateľ práve potreboval k svojej robote. Pyramídy boli väčšie, keď mal vzniknúť obsiahly historický román, povedzme Doktor Jesenius alebo Zlato a slovo, a o niečo menšie, keď spisovateľ pripravoval rozhlasové pásmo, program pre televíziu, alebo sériu článkov do časopisu.

Ludo Zúbek bol neobyčajne svedomitým autorom. O všetkom, čo písal z histórie alebo zo súčasnosti, chcel sa najprv dôkladne poučiť. Aby sa nemohlo povedať, že objavuje to, čo už dávno objavili iní, a aby sa jeho snovanie deja opieralo o spoľahlivé poznanie. Koľko si len toho musel preštudovať, keď sa púšťal do písania vzdelávacej knižky Ríša Svätoplukova! Boli to desiatky odborných diel o Veľkej Morave, o ríši Franskej a Byzantskej, o dejinách cirkvi atď. A prv, ako by bol napísal čo len slovo zo

svojho románu o mladej herečke (bol to román Štvrtá stena), pobudol dlhý čas v jednom slovenskom zájazdovom divadle, znášal s hercami ťažkosti každodenných ciest autobusom, sledoval nacvičovanie divadelnej hry, spoluprežíval osudy tejto hry po dedinách a pod. V každej knihe chcel poskytnúť Ludo Zúbek mladým ľuďom pútavé čítanie, z ktorého načerpajú zároveň množstvo poznatkov o minulosti a o svete okolo nás.

Ludo Zúbek zhromažďoval knihy vo svojom byte aj preto, lebo bol ich náruživým milovníkom a zberateľom. Tak ako sa iní vedia radovať, keď sa im podarí uloviť statného diviaka alebo lapiť veľkú rybu, tak sa Zúbek tešil, keď v antikvariáte objavil nejakú poriadne starú knižku, ktorá mu v knižnici ešte chýbala.

Raz sa ho uprostred jeho knižného kráľovstva priatelia spýtali, ktorú knižku z toho všetkého má najradšej a ktorú by zachraňoval ako prvú, keby jeho bytu hrozila povodeň. Ludo Zúbek bez dlhého uvažovania siahol do knižného regálu, vytiahol hrubý zväzok a povedal:

„To je môj prvý životopisný román pre mládež — V službách Mateja Hrebendu. Ale nie je to hocaký exemplár. Je vytlačený v slepeckom písme. Poslali mi ho

žiaci levočského ústavu pre nevidomých z vďaky, že som napísal knihu o človeku, ktorý nevidel, a predsa sa mimoriadne zaslúžil o náš národ.“ Matej Hrebenda bol totiž od chlapčenských rokov slepý. V minulom storočí, keď na Slovensku nebolo kníhkupectiev, chodil Hrebenda s batôžkom kníh po jarmokoch a po domácnostiach, aby rozširoval tlačené slovenské slovo. Mnohé knihy vedel skoro celé naspamäť a dokázal ich zápalisto prednášať.

Po Matejovi Hrebendovi stali sa hrdinami Zúbkových kníh pre mládež i pre dospelých ďalšie postavy. Umelci i vedci, Slováci i veľkí muži iných európskych národov. Ale vždy to boli kultúrni, politickí alebo umeleckí dejatelia, ktorí žili nielen pre seba, ale pre širšie ľudské spoločenstvo, pre

národ, pre ľudstvo. Taký bol hrdina jeho románu Zlato a slovo — Las Casas, ktorý sa zasadzoval za ľudskejší životný údol amerických Indiánov. Taký bol doktor Jesenius, významný učenec, politik a martýr. A takí boli aj Ludovít Štúr, majster Pavol z Levoče a ostatní hrdinovia jeho životopisných diel.

Spomínali sme Zúbkovu záľubu v zbieraní kníh. Lenže on mal tých záľub viacero. Jednou z nich bola Bratislava, neďaleko ktorej sa (v Malackách roku 1907) narodil a v ktorej aj vyštudoval. Dopodrobna poznal všetky zákutia a budovy starobylého mesta nad Dunajom, a ako znamenitý fotograf (to bol ďalší jeho koníček) rád sa túlal s aparátom v ruke ulicami mesta. Na znak svojej zrastenosti s hlavným mestom Slovenska pomenoval i svoju knihu o ňom — Moja Bratislava. Gaudeamus igitur — to je názov inej knihy z dejín Bratislavy; opísaný je tu vznik a účinkovanie prvej bratislavskej univerzity Academie Istropolitany.

Písaniu kníh sa Zúbek venoval naplno iba v druhej polovici svojho života. Predovšetkým pokladal za svoje hlavné životné povolanie rozhlas. V rozhlase prežil hádam najkrajšie roky svojho života a tu vytvoril aj množstvo rozhlasových reportáží, rozhovorov, pásiem. Niekedy si na túto robotu pred mikrofónom zaspomínal, a medzi jeho spomienkami vyskytli sa aj príbehy veselé.

Napríklad tento: Na linke Bra-

tislava — Košice malo po prvý raz letieť lietadlo osobnej dopravy. Takúto významnú udalosť musel poslucháčom sprítomniť aj rozhlas. Kto pôjde robiť reportéra, kto poletí prvým lietadlom do Košíc? Kto iný, ako skúsený a pohotový Ludo Zúbek, ktorého lákalo všetko nové, dovtedy nepoznané! Pred odletom z Bratislavy rozhovor pred mikrofónom a potom štart. Bolo to lietadlo malé, akýsi dvojmotoráčik s niekoľkými sedadlami pre cestujúcich. Vystúpilo do výšky a tu ho každý nápor vetra a každá vzduchová vlna rozhojda. Ludo Zúbka začal oblievať pot a pocítil žalúdočné ťažkosti. Ani prekrásny pohľad z výšky na veniec hôr takmer počas celého letu nevedel utlmiť jeho stav nevoľnosti. Zúbkovi sa zdalo, že let trvá celú večnosť. Po dlhom čase lietadlo nabralo kurz smerom dolu a Zúbka znova obľial pot. Nadhadzujúc sa pristálo konečne lietadlo na trávnom košickom letisku. Bolo treba vystupovať, lebo čakal tam huf ľudí a v popredí stál človek s mikrofónom. Len čo sa bledý a zmorený Zúbek vyterigal z lietadla, jeho rozhlasový kolega strčil mu mikrofón pred ústa a spýtal sa na jeho dojmy z letu. Zúbek vraj sotva lapal dych a najradšej by sa bol postavil pod sprchu. No nebolo pomoci. Musel vyjachať zo seba nadšené slová o tom, aký to bol krásny let, aký nádherný pohľad otváral na slovenskú krajinu a ako želá každé-

mu poslucháčovi, aby to čím skôr osobne skúsil. Pritom si však Zúbek v duchu myslel, že tak ľahko do tej potvory nesadne.

V bratislavskom rozhlase urobil Zúbek mnoho užitočného pre slovenskú kultúru. Zarážoval do vysielania ukážky z novej literárnej tvorby, viedol rozhovory s umelcami, pripravoval dramatické pásma... Ale popri robote, ktorou slúžil potrebám a tvorbe iných umelcov, začal tu aj sám vyrastať ako spisovateľ. Jeho tvorivý záujem o životopisy veľkých a zaslúžilých ľudí sa verejne začal prejavovať v rozhlase. V jeho rozhlasových pásmach o Jánovi Hollom a o iných umeleckých velikánoch. Tu sa začal rodiť aj prvý jeho román. Jeho hrdinom bol slávny maliar portrétov Ján Kupecký, ktorý ešte ako chlapček kamienkom alebo paličkou črtal obrázky na ceste a vyvolával tak podivenie mešťanov v Pezinku, kde sa aj narodil.

Ján Kupecký otváral spisovateľskú cestu Luda Zúbka a Ríša Svätoplukova ju uzatvárala. Bohatá bola žatva tvorivej práce tohto umelca. Jeho romány, novely a vzdelávacie knižky poznajú aj čitatelia v Čechách, Maďarsku, Nemecku a v iných krajinách. A predsa zostal spisovateľ po celý život nesmierne skromným človekom. Nestratilo sa mu z pamäti, že vyšiel z chudobných pomerov a že ľuďom, s ktorými prežíval „murárske roky“ svojho detstva, sa nikdy nesmie spreneveriť.

PORTRÉT NAKRESLIL LUDOVÍT ILEČKO

Bratislavské dominanty

VLADIMÍR FERKO

Stánok slovenskej vedy

Každý čitateľ Slniečka zaiste ľahko uhádne, že stánkom slovenskej vedy je Slovenská akadémia vied — kultúrna ustanovizeň s mnohými pracoviskami. Zväčša majú svoje sídla v Bratislave — na ulici Obrancov mieru, na Klemensovej, Trnavskej, na Mlynských nivách, na Kramároch, na Partizánskej atď. Budovy akadémie navonok nevykukajú nad ostatné, netýčia sa dovsoka ako televízna veža, neudierajú do očí ako nový most, hrad či iné výrazné dominanty Bratislavy, a hockto by sa mohol aj čudovať, prečo o našej vrcholnej vedeckej ustanovizni na tomto mieste píšeme. Kto však navštívi vedecké mestečko Slovenskej akadémie vied v Bratislave na Patrónke a uvidí tu krásne moderné pavilóny rozmanitých pracovísk, rád uzná, že Slovenskú akadémiu vied nemôžeme pri bratislavských dominantách obísť. Nielen pre spomínaný veľkolepý vzhľad vedeckého mestečka, ale aj pre obrovský význam vedy v živote nášho hlavného mesta a celej našej vlasti.

Slovenskú akadémiu vied založili pred dvadsiatimi rokmi — 18. júna 1953. V ten pekný letný deň sa v Bratislave zišla Slovenská národná rada, aby prerokovala a schválila svoj prvý zákon — zákon č. 1 — o zriadení Slovenskej akadémie vied.

V začiatkoch svojej pôsobnosti mala akadémia jedenásť pracovísk a 655 pracovníkov. Dnes — po dvoch desaťročiach — má šesťdesiatdva pracovísk a 3743 pracovníkov.

Vás však, chlapci a dievčatá, bude predovšetkým zaujímať, čo sa v akadémii skúma, na čom vedci pracujú, čo objavujú, čo vytvárajú.

Je toho veľa. Nie všetko vieme o našich dejinách — to skúmajú dejepisci — historikovia. Iní sa zaberajú problémami nášho hospodárstva, marxistickou filozofiou, iní skúmajú slovenskú reč, ďalší študujú problémy, ktoré nastoľuje budovanie socialistickej spoločnosti. Každý vedný odbor má svoj ústav — a tých je naozaj veľa: Matematický ústav, Geologický ústav, Geografický, Fyzikálny, Astronomický, Ústav technickej kybernetiky, Ústav teórie merania, Ústav mechaniky strojov, Ústav stavebníctva a architektúry, Ústav kovových materiálov, Chemický ústav, Biologický ústav, Ústav histológie krajiny, Ústav experimentálnej hygieny, Ústav experimentálnej chirurgie, Virologický ústav, Kabinet orientalistiky, Sociologický ústav, Ústav štátu a práva, Ústav hudobnej vedy, Ústav slovenskej literatúry. Nevymenovali sme všetko, ale aj tento krátky výpočet nám pomôže utvoriť si akú-takú predstavu, čím všetkým sa slovenská veda zaoberá. Výsledky vedeckého bádania sa týkajú najrozmanitejších stránok nášho života — stavebníctva, priemyslu, dopravy, výživy, škôl, zdravia atď.

Na mnohých pracoviskách Slovenskej akadémie vied sa skúmajú nesmierne zaujímavé a významné

veci, ktoré by sa však v krátkom článku dali ťažko vysvetliť — napríklad: Výskum fyziky iónových kryštálov, alebo: Plazmodynamické premeny. Uspokojme sa s vysvetlením, že je to práca, ktorej výsledky neuvidíme ani dnes ani zajtra, ale možno až v budúcom storočí. Veda musí cváľať pred životom i časom, musí myslieť na budúcnosť. Aj na tú, keď už nebude ropa v zemských hlbínach, keď sa minie uhlie a ľudia budú priam tak ako my potrebovať aj svetlo, aj teplo. Iní vedci zas skúmajú náš planetárny domov — Zem —

lebo, hoci je to čudné, ale vieme o nej ešte veľmi málo. Na Skalnatom plese zas hľadajú hviezdny kométa už nesie meno našich objaviteľov. A ďalší vedci skúmajú počítačové stroje, také, ktoré sa samy učia a zdokonaľujú, iní „vymýšľajú“ automatické stroje, ďalších zaujíma iba drevo, a neverili by ste, čo všetko sa dá ešte aj dnes v „obyčajnom“ dreve objaviť. Keď pracovník akadémie povie, že v chémii sa rieši aj problematika modifikácie a stabilizácie makromolekulových látok, môžeme tomu nerozumiť až do chvíle, keď

budeme držať v ruke nejaký výrobok z celkom novej umelej hmoty.

Veľké úlohy riešia pracovníci lekárskej vedy. Ústav experimentálnej chirurgie SAV a Ústav teórie merania SAV vyvinuli špeciálne prístroje na podporu chorého srdca, za ktoré obidva ústavy získali zlatú medailu INTERLAB 1971. A pracovníci Výskumného ústavu zväčša skúmajú už celý rad úspechov doma i v zahraničí. K tým posled-

ným patrí aj úspešné zvarenie valcovitej nádoby atómového reaktora, ktorý je „srdcom“ našej prvej atómovej elektrárne v Jaslovských Bohuniciach.

A to sme naozaj celkom obišli matematikov, archeológov, botanikov, zoológov, geológov, atómových fyzikov a celý rad iných vedeckých disciplín, ktoré túto našu vedeckú dominantu tvoria, dominantu, ktorú z výsledkov práce pozná už celý svet.

ILUSTRUJE FRANTIŠEK HÜBEL

Deti z Chopka

BIBIANA WALLNEROVÁ

Ten pes vôbec neštekal. Iba radostne skučal, vrtel chvostom a naznačoval mi celou svojou psou dušou, že ma pekne víta a veľmi sa teší.

„No... Volfinko,“ prihovárala som sa mu neisto.

„To nie je Volfi,“ ozvalo sa odo dverí, „to je Ajax. Volfi zomrel,“ dodal chlapček na vysvetlenie a videla som mu na tvári, že ho táto strata ešte bolí. Rýchlo som prehodila rozhovor na inú koľaj.

„Otecko je doma?“

„Ešte neprišiel.“

„A ty sa ako voláš?“

„Rastík. Rastík Milan.“

„Tak ako: Milan, či Rastík?“

Naozaj sa volá Rastík a je synom súdruha Milana, pracovníka Horskej služby. Zrazu sa mu chcelo spomínať na Volfa.

„Volfi bol takýto veľký.“ A urobil široký posunok, aby naznačil, aký bol Volfi veľký. Videla som, že nebohý Volfi narastá v spomienke každý mesiac o dobrý kus. O rok bude z vĺčiaka slon.

„Vozil nás,“ vraví Rastík, a ja sa obzerám, kto je to „my“. V tej chvíli to „my“ otvára dvere a vklzne pod stôl za Ajaxom. Natešený Ajax mu olízal tvár a ruky a ono si rozpačito strčilo prstiek do úst, povedalo, že sa volá Milka, a niekoľko minút sa hanbilo.

Možno si myslíte, že Ajax je nevychované psisko, keď líže Milku po tvári, a Milka že je nevychované dievčatko, keď si to dá, a ešte si aj prst vopchá do úst. To predsa vie každý prvák, že sa to nesmie. Ale kde sú Ajax a Milka od prvákov! Ajax je veselý huňatý šteňa a Milka má tri roky.

Za Rastíkom, Milkou a Ajaxom pricupkal do zasadačky maličký Zdenko. Na sotva dvojročnej hlávke sa mu točí zlatisté páperie. Pretože som cudzia, otvára na mňa veľké okrúhle očka a rozmýšľa, či sa má báť, či čudovať.

Tak táto trojica prežíva detstvo na Chopku. Rastík a Milka Milanovci a malý Zdenko Sedláček. Pravda, Rastík je z nich najväčší, podľa neho sa riadia tí dvaja maličkí. Nielen preto, že je najlepší lyžiar, ale aj preto, lebo už chodí do školy. Do školy? Pozrela som sa von oknom. Všade samé strmé končiare. Vrchy sa tu pochytili za ruky

a hrajú sa kolo, kolo mlynské alebo čosi také. Rastík, Rastík, kde vyviazneš z takého kola? Ako sa človek dostane z Chopka do školy?

„Musím ísť na Tri Domky asi tak kilometer na zastávku.“

„A niekedy je aj fujavica, či nie?“

„Býva. Ale najviac mráz.“

„A do školy prídeš vždy včas?“

„No, prídem, lebo aj súdružka učiteľka chodí s nami. My ideme zhora z Chopka, a ona príde zdola od Mikuláša. Stretneme sa v autobuse.“

Predstavila som si huf mestských detí, ako sa valia zo školy vo veľkom prúde. Ako sa ten prúd trhá na skupiny. Ako sa vrhajú na kúsky mestského snehu, guľujú sa... Ako to robia deti z Chopka?

„Pri zastávke, keď čakáme v Pavčinej Lehote, tak tam sa hráme. Ale sme iba dvaja s Katkou. (Katka bude istotne dievčatko z nejakej inej chaty.) Tak tam si stavíme hrady zo snehu, keď nám je dlhý čas, lebo v pondelok čakáme hodinu.“

Prebrala som si v duchu Rastíkov deň. Ráno za tmy vstávať. Stúpať kilometer na zastávku autobusu. V každom počasí. Aktovka na chrbte, teplé rukavičky — za starých čias mávali deti namiesto rukavičiek pečený zemiacik vo vrecku. Ten potom zjedli na desiatu. Možno by ani Rastík nemal nič proti takému ohrievaču... Pri autobuse sa zvíta s hŕstkou detí, každé z inej chaty, každé z inej hory. A v autobuse zborové: „Dobré ráno, súdružka učiteľka!“ V autobuse je súdružka iná než v škole. Nestojí pred tabuľou a nevraví „Rastík, drž pekne to pero“, „Jozko, utri si nos“, „Anička, čo sme mali na úlohu?“... Po ceste sa rozprávajú o celkom iných veciach. „Súdružka, videla som lišku.“ „A čo Ajax?“ pýta sa súdružka. „Už podáva labku,“ povie Rastík a všetko ho teší: teplý

autobus, krásna krajina za oknom, predstava Ajaxa, ktorý s vyplazeným jazykom podáva labku, až sa od samej horlivosti zadychčí. Teší ho aj usmiata súdružka, ktorú toto všetko zaujíma. Má desať či pätnásť minút času iba na to, aby jej deti porozprávali, čo majú nového. Čo iné by robili v autobuse? Potom sú v škole, učia sa, až kým slnko nevystúpi celkom vysoko nad hory. A keď je po vyučovaní, všetky deti sa rozídu domov. Na zastávke ostanú Rastík a Katka. Čakajú na autobus a pod rukami im vyrastá snehuliačik, snehuliak a v pondelok aj snehuliačisko. Podľa toho, koľko treba čakať. Keď príde autobus, odvezú sa. Vtedy aj Katka ide svojou stranou a Rastík ostane sám. Prejde si svoj kilometer a vie, čo znamená byť „hladný ako vlk“. Šiel by hneď jesť, ale najprv sa treba zvítať s Ajaxom a s Milkou a so Zdenkom — ak nespia. A potom?

„Potom sa naobedujem, a keď mám čas, idem sa polyžovať. Napíšem si úlohy, pohrám sa, navečieram a idem spať.“

Rastík je vynikajúci lyžiar — aj preto ho tí dvaja maličkí obdivujú. Aj Milka už lyžuje, ale má vraj „iba“ žltú sklznicu — slovo sklznica musí vyslovovať zvlášť opatrne, lebo pre jej tri roky je trochu ťažké. Povedala, že Rastík má čiernu sklznicu a tá je lepšia.

„Kto to povedal?“ pýtam sa Milky.

„Rastík.“

„To predsa môže povedať každý! A čo keď nevravel pravdu?“

„Rastík má vždy pravdu,“ povedala Milka a škaredo sa na mňa pozrela. Bolo mi jasné, že také niečo nikdy viac nesmiem Milke povedať. Že

Rastík má moc nad horami a nad snehom, a čo on povie, to platí. Aspoň pre Milku, ktorá sa teraz zaúča na žltej sklznici, aby potom, až Rastík vyrastie, dostala jeho lyže s čiernou sklznicou. Vtedy už aj ona bude výborná lyžiarka. Každý musí výborne lyžovať na chate, kde je lyžovanie základom dennej práce. Veď ani Ajax nie je hocijaký strážny čučko. Bude z neho lavínový pes. Ajax je teraz študent lavínológie, teda psej vedy, ako nájsť človeka pod hrubou prikrývkou snehu. Až zloží skúšky, bude mať kvalifikáciu doktor lavinis causa, t. j. bude musieť na mihnutie oka poslúchať a zavoňať človečinu pod trojmetrovou vrstvou snehu. Jeho čierny ligotavý ňucháč bude vycibrený na taký stupeň jemnosti, ako uši huslistu alebo jazyk ochutnávača kávy. Keď v niektorej doline zahrmí lavína, ockovia Rastíka a Zdenka si bleskovo pripnú lyže a poletia vo svojich červených vetrovkách na miesto nešťastia. A za nimi sa s vyplazeným jazykom porúti Ajax. Taký lavínový pes musí mať aj dobrý vzťah k ľuďom. Nemožno pustiť do lavíny psisko, ktoré doma treba držať na reťazi v ohrade s nápisom „POZOR, ZLÝ PES!“

Ajax verí, že na svete nič nie je lepšie od ľudí, a má pravdu. Okolo neho sú ľudia dobrí. Veď aký iný môže byť človek, ktorý je vo dne v noci pripravený bežať na pomoc druhým? Pomôcť v každom počasí, vo výške 2000 metrov, skalnianska, strmina-nestrmina, priepasť-nepriepasť... Spýtala som sa Rastíka, či pozná ockovu robotu a robotu jeho spoločníkov, všetkých tých bradatých lyžiarov v červených vetrovkách Horskej služby.

„Pravdaže poznám. Lyžujú, po zjazdovkách hľadajú, či si niekto nezlomil nohu. A ak si niekto zlomí nohu, tak ho zvezú dolu.“

„A čo robia v lete, keď nieto snehu?“

„Tak zachraňujú na skalách. Keď voľakto lezie.“

„Čo myslíš, je to ťažká robota, čo robí tvoj otecko?“

„Áno.“

„A ty by si to chcel robiť tiež, až budeš veľký?“

„Nie. Chcem robiť inšie.“

„A čo?“

„Budem pilotom.“

„Ale veď na Chopku si dosť vysoko. Nestačí ti to?“

„Chcem ešte vyššie.“

Uvidíme.

Fuj, Ajax! Nehryz mi pero a netrhaj ten papier! Z toho bude reportáž pre deti do Slniečka!

Ako vznikol opytovací deň

NATAŠA TANSKÁ

Opytovací deň je nedeľa.

Vlastne je to opytovací poldeň, pretože opytovací čas je iba predpoludním.

Opytovací deň vznikol takto.

Som normálne dieťa, a tak sa normálne vyvíjam. Zatiaľ čo telesne sa normálne vyvíjam sám od seba, rozum sa ani mne ani ostatným deckám sám od seba normálne nevyvíja. Rozum musím vyvíjať ja sám pomocou školy a rodičov. Keď tak završujem sledujem, akú to dá nám všetkým trom robotu, povedal by som, že rozum je oprot telu, ktoré je dosť múdre, aby sa vyvíjalo samo strašne sprostý.

Ale neodbočujme.

V rámci vývinu rozumu som od malička kládol rodičom otázky. Pýtal som sa na to, čo som nevedel, aby som to vedel.

Mama vraví, že zažila v živote dve katastrofy: prvú, keď v trinástich rokoch zistila, že jej pehy nezídu ani šmirglovým papierom, a druhú, keď som sa naučil hovoriť slovo PREČO a ona sa musela premeniť na informačnú kanceláriu.

Pravda je, že som to spočiatku trochu preháňal. Slovo PREČO sa mi veľmi zapáčilo, lebo som čoskoro zistil, že je čarovne.

Je naozaj čarovné, lebo vie samo otvoriť ústa druhému človeku. Náročky to skús! Uvidíš, že iné slová to nevedia.

Napríklad slovo FÍHA to nevie.

Keď povieš:

„FÍHA, ten autiak je ozrutný!“

Pozrieš sa na otca, a ten nevraví nič, sedí si ďalej na lavičke a číta si noviny. Kdeže by ti odpovedal, ani ťa len nepočuje.

Ale keď povieš:

„PREČO je ten autiak taký ozrutný, oco?“

Otec si musí vzdychnúť, pozrieť sa ponad noviny na autiak a odpovedať:

„Čo zasa dobiedzaš...? A či ja viem...“

Aha! Vidiš!

Otvoril ústa a odpovedal!

Pretože si vyslovil čarovné slovo PREČO.

Len čo som prišiel na tento figeľ, že totiž takto prinútim dospelých, ktorí sa so mnou neradi rozprávali, k slušnému rozhovoru, navykol som si jednoducho začínať každú vetu čarovným slovom.

Rodičom to začalo ísť na nervy. Ja sa z teba zblazním, nariekala mama, keď som povedal PREČO tristo osemdesiaty raz a bolo ešte iba poludnie. Ale čo som mal robiť, keď sa inakšie so mnou nezhovárali?!

Keď naši prišli na to, že som ich svojím čarovným slovom prekabátil, začali rozmýšľať, ako by sa zachránili. Rozmýšľali, rozmýšľali, až si napokon povedali, že aj oni si nájdu svoje čarovné slovo, ktoré premôže to moje.

Aj si ho našli.

Keď som sa raz opýtal:

„Prečo povedal ujo Laco, že jeho auto má osemdesiatpäť koní, keď to nie je pravda, lebo nijakého koňa vo dvore nemajú,“ odpovedal mi otec:

„INOKEDY ti to vysvetlím, teraz nemám kedy.“

Išiel som teda za mamou do kuchyne:

„Prečo povedala teta Marka, že je Jožko surovec, keď ty vravíš, že je u nich pečený-varený?“

„INOKEDY ti vysvetlím, čo slovo surovec znamená, teraz nemám kedy,“ povedala mama.

Tak som prišiel na to, že ich čarovné slovo je odteraz INOKEDY.

Bolo to teda 1:1, ale vyzeralo to tak, že otec s mamou napokon vyhrajú, lebo čoraz viac nemali kedy a čoraz viac vraveli INOKEDY.

Usúdil som, že takto to ďalej ísť nemôže, lebo od toho INOKEDY sa mi rozum celkom prestal normálne vyvíjať.

Povedal som teda otcovi:

„Oco, potrebujem sa s tebou pozhovárať.“

„O čom?“ povedal otec a čítal ďalej noviny, lebo som nepovedal čarovné slovo PREČO.

„O mojom vývine,“ povedal som.

„Nuž tak to je vážna vec,“ povedal otec a napodiv odložil noviny, hoci som ani tentoraz nepovedal čarovné slovo: „Nech sa páči do izby.“

Prešli sme do izby, sadli sme si a ja som povedal:

„Pozri sa, oco, takto to nemôže ďalej ísť. Dobre vieš, že mám veľké starosti s vývinom môjho rozumu, lebo sa nechce vyvíjať sám, ale zatažuje tým mňa, teba, mamu aj školu. Ale ty a mama sa v poslednom čase ulievate.“

„Ako to, že sa ulievate?“ spýtal sa otec.

„Už je raz tak,“ povedal som. „Keď sa opýtam PREČO, hneď poviete INOKEDY, teraz nemám kedy. Ja potom otázku zabudnem, nedozviem sa, čo som sa chcel dozvedieť, a rozum sa mi nevyvíja.“

Otec chvíľu rozmýšľal a potom povedal:

„Ja a mama máme čoraz viac roboty a naozaj máme málo času. Ale na druhej strane ti naozaj treba pomôcť v tej ťažkej robote, akú máš s vývinom svojho rozumu. Takže sa musíme dajako dohodnúť. Máš nejaký návrh?“

„Áno,“ povedal som, „už som o tom rozmýšľal. Riešenie je celkom jednoduché.“

„Aké?“ spýtal sa otec.

„Ty mi tu, teraz a zaraz, odpovieš na jednu otázku, a keď mi na ňu odpovieš, budeme obidvaja spokojní, lebo ja sa odteraz dozviem všetko, čo potrebujem, a vás pritom nebudem otravovať otázkami každý deň od rána do večera.“

„To je ohromné,“ povedal otec, „ak si prišiel na také jednoduché riešenie, že sa vybaví jednou otázkou a jednou odpoveďou. Aká je to otázka?“

„KEDY JE INOKEDY?“ povedal som.

Otec sa na mňa chvíľu pozeral, potom sa zasmial a povedal:

„Tak teda dobre. INOKEDY bude odteraz v nedeľu predpoludním. V nedeľu predpoludním vždy pôjdeme na prechádzku, ty sa budeš spytovať a ja ti budem hneď odpovedať. Tak sa dohodneme, že v nedeľu predpoludním nesmiem povedať slovo INOKEDY, lebo INOKEDY bude práve vtedy, dobre?“

Vtom prišla do izby mama a ja som skákal po gauči a vykrikoval:

„Inokedy bude vtedy a oco bude mať kedy!“

„Už len to mi chýbalo, aby vrieskal vo veršoch,“ povedala mama, „už aj dolu z toho gauča!“

Tak vznikol opytovací deň.

Výlety do podzemia

Aragonitový skvost

Až v jaskyni človek pochopí niu vodnej kvapky. Po tisícročia neúna: vne hľbi, hľodá, vymýva, obrusuje. Stačí jej malá puklinka, vnikne do nej, a z puklinky je najprv puklina a po vekoch jaskyňa. Ale kvapôčka nestačí, že rozsiahle priestory hľbi, ona ich zároveň vyzdobuje. Rozpúšťa vápenec a potom ho znova ukladá do najrozmanitejších jaskynných útvarov. Vie stvoriť kvaple stojace i visiace, stĺpy, záclony, drapérie, ruže i perly. Farbí ich železom i mangánom a očarení návštevníci obdivujú rozmanitosť tvarov i nevídané kombinácie farieb.

Krásu, ba nádheru ochtinskej jaskyne ako prví uvideli M. Cagár a J. Prošek. Zavrtávali sa do útrob Hrádku pri Ochtinej ako pracovníci Východoslovenského rudného prieskumu. Siedmeho decembra roku 1954 odpálili v chodbe štoly Kapusta nálož dynamitu, prenikli cez otvor a s úžasom zastali. To, čo uvideli v blikavom svetle karbidiek, im takmer vyrazilo dych...

Jaskyniari, ktorí sem neskôr prišli, okrem údivu pocítili aj čosi ako zadosťučinenie. Máme u nás vyše päťsto jaskýň a jaskyniek, ale až do spomínaného siedmeho decembra sme nemali ani jediné aragonitové. Tento nerast, nazvaný podľa náleziska v španielskej Aragónii, nie je nič iné ako vápenec, ale „trochu iný“. Neskôr sa budete v škole učiť, že je to „modifikácia uhličitanu vápenatého“. Aragonit sa v podzemí vytvára iba za istých podmienok, preto sú aragonitové jaskyne veľmi zriedkavé a celkom inak krásne ako ostatné.

Aj v Ochtinskej jaskyni vytvoril svojráznu výzdobu: kríkové porasty

Vladimír Iljič pri jedličke

V. BONČ-BRUJEVIČ

Raz sa ma Vladimír Iljič spýtal: „Chcete sa, Vladimír Dmitrijevič, zúčastniť na detskej slávnosti?“

„Chcem,“ hovorím.

„Tak zožeňte, kde sa len dá, medovníky, cukríky, hračky. Pôjdeme navštíviť Nadeždu do školy a pritom pripravíme deťom oslavu. Tu máte peniaze na výdavky.“

Devätnásty rok bol veľmi ťažký, hladový a chladný. Bola vojna. V mestách nebolo potravín. Horko-ťažko sme pokúpili všetko, čo sa dalo zohnať pre deti, a poodnášali to do školy, aby deti spolu s učiteľkami pripravili jedličku.

Nasledujúci deň prišiel Vladimír Iljič do školy. V tejto škole, v Sokolnikoch, vtedy bývala Nadežda Konstantinovna. Vladimíra Iljiča už očakávali, a len čo zišiel spolu s Nadeždou Konstantinovnou a Máriou Iljičnou dolu do miestnosti, kde bola vyzdobená jedlička, deti ho hneď obkolesili.

„Akože sa zahráme?“ spýtalo sa Vladimíra Iljiča maličké dievčatko. „Navrhnete, rýchlo!... No, akože?“

„Najprv budeme tancovať v kruhu okolo jedličky,“ odvetil Vladimír Iljič, „budeme spievať a potom sa zahráme na kocúra a myš.“

„Súhlasím, súhlasím!“ tleskajúc zakričalo dievčatko a všetky deti zároveň s ňou.

„Súhlasíte? Tak prečo stojíme?... Daj ruku!... Šikovne sa pripojte!“

V okamihu sa vytvoril veľký kruh detí i dospelých. Vladimír Iljič vykročil okolo jedličky a všetci za ním.

„Nože, začni pieseň! Ty!...“ vyzval Vladimír Iljič dievčatko so šibalskými očkami.

Dievčatko začalo, ostatní sa pripojili. Aj Vladimír Iljič spieval plným hlasom.

A práve v tom okamihu sa jedlička rozžiarila rôznofarebnými ohníčkami: to školník pripravil deťom prekvapenie. Neskoro v noci

natiahol šnúru a povpletal do vetvičiek jedličky malé žiarovky. Jasot a radosť detí nemali konca.

Vladimír Iljič sa srdečne smial a spieval spolu s deťmi. Niekedy aj sám predspieval novú pieseň. Deti ho zahŕňali otázkami a on sa každému snažil odpovedať. Aj sám kládol otázky, a bolo sa treba len čudovať, odkiaľ to všetko pozná.

„No, a teraz na kocúra a myš! Či ste zabudli?“ podpichoval deti Vladimír Iljič.

A znovu sa vytvoril kruh, znovu je Vladimír Iljič v strede medzi deťmi... Hrá sa so zápalom, nepustí kocúra, ochraňuje myšku. Deti sú vo vytržení.

Po hre sa začali rozprávať. Deti s ním hovorili prsto, nepocítovali stiesnenosť, veď bol jedným z nich. Úplne ho oddelili od dospelých. Odvedli ho so sebou piť čaj, opreteký ho hostili, častovali ho zaváraninou, a každý chcel čosi pre neho urobiť. On im zas rozdával oriešky, nalieval čaj a láskavo hľadel na všetkých.

Vladimír Iljič veľmi ľúbil deti a deti to vycítili. Hneď ich spoznal po mene, nikdy ich mená nepoplietol a nepozabúdal.

S deťmi sa nedalo nič robiť. Vybojovali si Vladimíra Iljiča úplne. Po čaji ho povodili po ostatných miestnostiach, poprezrádzali mu všetky tajomstvá. Ukázali mu kútik živej prírody: mali v ňom kavku s poraneným krídelkom, vrabca, ktorý prišiel o polovicu chvosta v bitke s kocúrom, užovku, malinkého ježka a žabku. Všetko poukazovali Vladimírovi Iljičovi. Poprinášali výkresy, svoj časopis. Vladimír Iljič sa zahľbil do ich výtvorov tak, akoby celý život nerobil nič iné, len sa zaoberal školákmi.

Nakoniec deťom porozdávali darčeky a my sme museli odísť.

Deti nás odprevádzali, prekrikujúc sa zvonivými hláskami. Prosili nás, aby sme k nim ešte prišli.

Vladimír Iljič sa vrelo rozlúčil so svojimi malými priateľmi, aj s učiteľmi školy.

Sviatok sa zázračne vydaril a po ňom písali deti Vladimírovi Iljičovi mnohé listy. A on, hoci bol často veľmi zaneprázdnený, nikdy im nezabudol odpovedať.

Prel. D. Kaličiaková

z poprehýbaných, špirálovito skrútených a rozmanito rozvetvených kryštálov. Najrozsiahlejšia je Vstupná sieň. Dno je pokryté až trojmetrovým nánosom červenej hliny a vyzerá ako mäkký, trochu chladný koberec trvanlivej farby, ktorá nevybledne ani za tisícročia. Neďaleko je závrtovitá priehľbeň, v ktorej sa po daždoch vytvára jazierko. Krátkou chodbičkou sa dostaneme do Mramorovej siene. Jej východná stena je majstrovsky vyhladená vodou, naozaj pripomína dobre vyleštený mramor. K pýche jaskyne patrí aj Hviezdna sieň a Mliečna dráha. Pravda, táto je nepomerne menšia ako Mliečna dráha na oblohe, je to „iba“ puklina, ale rozprávkovo vyzdobená snehobielymi trsmi aragonitu.

Na ďalšej pochôdzke sa dostaneme ku kamennému Srdcu Hrádku — tak totiž jaskyniari nazvali jediný útvar vajcovitého tvaru. Srdce osemstometrov vysokého kopca nebije, je mlkve, tiché a neporušené. Ďalej sa tristometrová jaskyňa rozdvouje, ale obidve chodby nás privedú do priestraného Hlbokého domu. Návštevník si v ňom ihneď všimne dve veci: jednak výšku — dosahuje až pätnásť metrov — a trochu neskôr zbadá, že v ňom niet aragonitovej výzdoby. Ale aj bez nej má Hlboký dóm svoj pôvab. Očarí nás krásny gotický portál a utešené oválne jazierko. Okúpať sa v ňom môžu však iba otužilci. Voda je studená a dosahuje hĺbku skoro štyroch metrov.

V Československu máme iba dve aragonitové jaskyne. Jednu na Morave (Zbrašovská jaskyňa) a druhú u nás v Slovenskom rudohorí v Ochtinej. Je jedinečným skvostom podzemia Hrádku a stojí za pekný výlet. Lahko sa k nej dostanete zo Štítnika, Jelšavy alebo Plešivca.

V. F.

Zlatá muzika

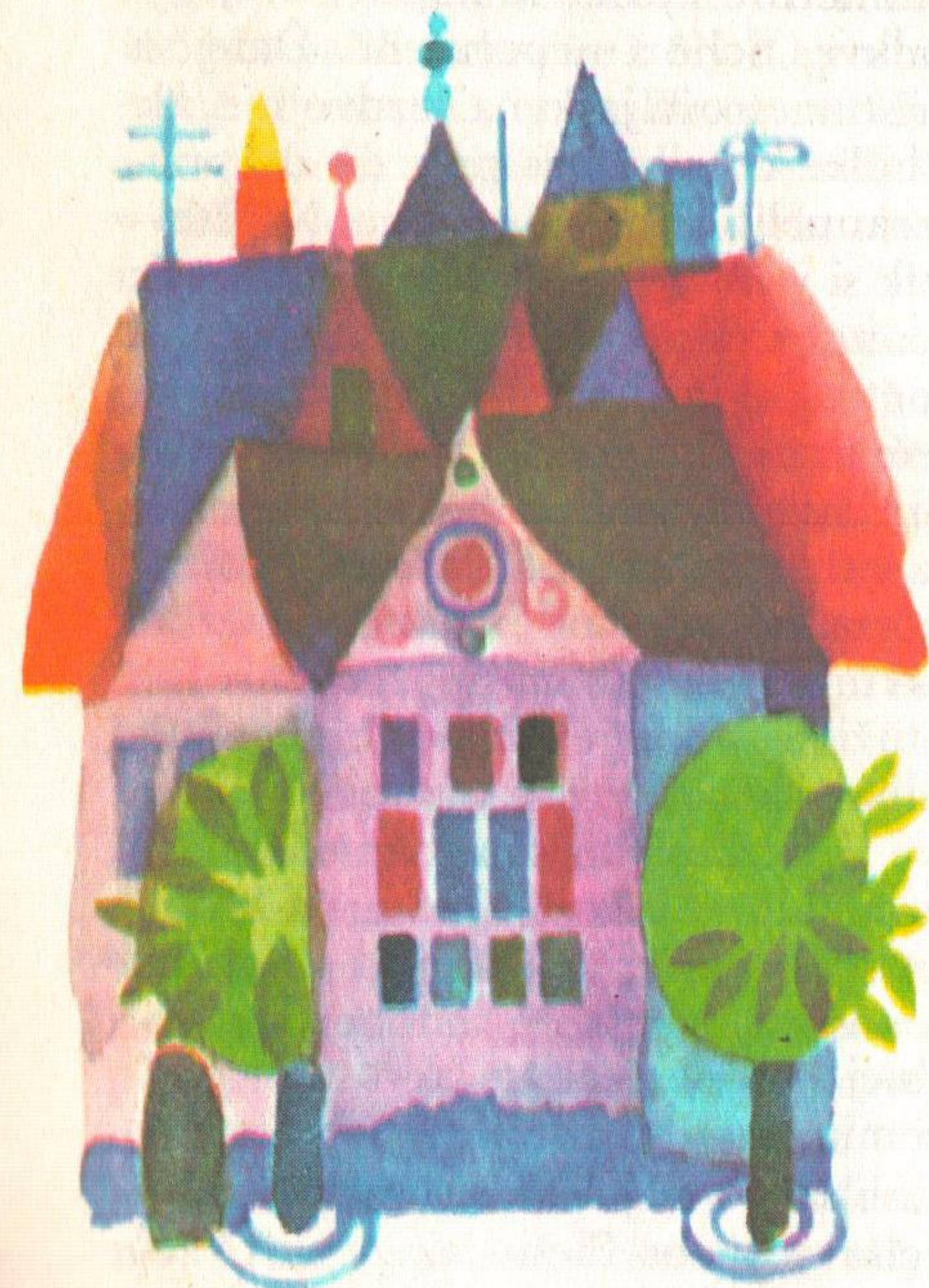
MILAN RUFUS

Poletuje nad mestami
Zlatá muzika.
Poletuje ako vtáča,
srdce preniká.

Ako husle, ako harfa,
ako jasný zvon.
Raduje sa, chůda zlaté,
že je chvíľu von.

Že sa jej zas podarilo
dostať z úkrytu,
kde ju drží ježibaba
vo tme ukrytú.

Aby ľuďom nenosila
radosť po svete,
nuž je, chůda, ako zvierá
v klietke zavretú.

Zablysklo sa, zahrmelo
a už zakrátko
túlila sa v jeho rukách
ako vtáčatko.

„Nelakaj sa, moja Zlatá,
nekryže si tvár!
Zanesiem ťa dobrej panej
na svadobný dar.“

Všetkým ľuďom budeš svietiť,
moja kométa.
Nebudeš viac ako zvierá
v klietke zavretá.

Len si sa mi neudrela
o tú tvrdú zem?
Veď som iba zato strielal,
že ti dobre chcem.“

Poletuje nad mestami
Zlatá muzika.
Poletuje ako vtáča,
srdce preniká.

Ako husle, ako harfa,
ako jasný zvon.
Pospevuje, raduje sa,
že je z klietky von.

Ale teraz poletuje,
spieva tralala,
lebo stará po obede
s dievkou zaspala.

Poletuje ako vtáča
a sa veselí.
Šuhaj Baláž dobrou zbraňou
na ňu zacieli.

Cieli, cieli, ale mimo,
do nej božechráň!
Kdeže by on do Muziky
lúčal svoju zbraň!

Necieli jej do srdiečka
ani do čela.
Len tak, aby na chvíľočku
krátko omdlela.

Tak, aby sa chytil dala
húska divoká.
Tak, aby mu padla k nohám
z toho vysoka.

Benátske slniečka

BOŽENA TRILECOVÁ

„Dones mi slnko z Benátok, mama!“ prosíkala
Lubka, keď si mama balila kufre na cestu do
Talianska.

„Donesiem ti, keď tam nejaké nájdem,“ prislú-
bila mama.

„Iste nájdeš! Veď si sama hovorila, že v Benát-
kach svieti to najkrajšie slniečko na svete.“

Mama prišla do Benátok. Slnko sa trepotalo na
nebi, akoby viselo na zlatej nitke. Nádherné paláce
sa hojdaľi na vode, prekrásne záhrady kvitli
a rozvonievali. Bolo to všetko ako zázrak, vytvore-
ný slnkom. Mama vedela, že keby niekto slnko
Benátkam vzal, zostali by z toho pekného mesta len
studené kamene.

Ako však splniť Lubkino želanie?

Mama sa vybrala hľadať malé slniečko, ktoré by
sa aspoň trochu podobalo tomu zázračnému. Práve
šla po jednej z krivolakých uličiek, keď tu zrazu
zbadala, že sa na ňu smeje slniečko vytepané zo
zlatého plechu. Veselo poskakovalo na zlatej
retiazke. Hneď sa mame zapáčilo. Podišla bližšie
a pod vývesným štítom zazrela malý obchodník.

„Prosím si jedno slniečko. Také, aké máte nad
dverami,“ povedala mama.

Obchodník prikývol a položil pred mamu
červenú škatuľku.

„Nech sa páči, siňora!“

Otvoril škatuľku a z nej sa usmialo na mamu šesť
zlatých slniečok. Každé malo vzadu také očko, aké
mávajú gombíky.

„Páčia sa vám? Poviem vám o nich rozprávku,“
usmial sa obchodník.

Mama prikývla na súhlas.

„Bol raz princ Džovanni, ktorého mali všetci
ľudia radi. Mal ho rád aj rímsky hvezdár, ktorý mu
daroval týchto šesť slniečok. Princ ich nosil prišité
na kabátoch a vždy mu dobre slúžili. Vonku mrzlo,
fúkal vietor, ale princovi bolo teplúčko, lebo

slniečka ho zohrievali. Raz šiel Džovanni kúpiť na
jarmok kone. Vyberal, preberal, až zastal pred
starým handliarom. Zjednali sa a princ zaplatil za
vránika plnú hrst dukátov. Tu ho čosi pod krkom
poštekľilo. Slniečkový gombík! Čosi nebude
v poriadku, pomyslel si princ. Pozrie sa na koňa —
a zrazu zistí, že je slepý! Handliar nechal dukáty
dukátmi a už ho nebolo. A tak to bolo vždy, keď sa
dialo niečo nespravodlivé...“

Obchodník dorozprával a žmurkol na mamu.

„Dajte mi všetkých šesť slniečok,“ povedala
mama a zaplatila.

Keď prišla domov, Lubka si išla oči vyočiť.
Mama prišla gombíkové slniečka na kabátik
a porozprávala jej tú čudsnú rozprávku z Benátok.

Po mnoho rokov potom prešivali spolu gombíky
zo starého kabáta na nový, aby tých šesť veselých
slniečok prinášalo radosť a teplo.

Kľakovská dolina

Na našom putovaní po hrdinských miestach Slovenského národného povstania navštívili sme už, milí mladí priatelia, Kremničku, poklonili sme sa pamiatke obetí v Nemeckej, boli sme vo vypálenom Kališti. Dnes si zájdeme do Kľakovskej doliny, na miesta, kde v jeden januárový deň roku 1945 zomierali nevinní muži, ženy, starci, deti.

Štyri dediny v Kľakovskej doline — Kľak, Ostrý Grúň, Hrabičov a Župkov — boli za Slovenského národného povstania, ale najmä po ňom, spoľahlivým útlkom partizánskych skupín. Zásobovali ich potravinami, prinášali správy o pohybe a stave nemeckých oddielov, poskytovali lieky. Táto ich činnosť nezostala však utajená. Najmä ak obyvatelia susedných obcí (Veľkého Poľa a Píly), ktorí boli nemeckej národnosti, ustavične o nej informovali nemecké veliteľstvo v Žarnovici.

18. januára 1945 nemecké pancierové vozy podnikli v Kľakovskej doline prieskum. Pri tejto akcii došlo medzi nimi a partizánmi k prestrelke, po ktorej sa Nemci stiahli späť do Žarnovice. Lenže už o tri dni — 21. januára 1945 — objavili sa Nemci v Kľakovskej doline znova. Tentokrát však už v omnoho väčšej sile a s tankami. Partizáni, ktorí sa medzitým dozvedeli o útoku Nemcov, odišli z dedín do hôr, aby neposkytli Nemcom zámienku vypoustiť sa na bezbrannom obyvateľstve. Ibaže fašisti mali v úmysle práve to. Pomstou na obyvateľoch Kľakovskej doliny rozhodli sa zastrašiť všetkých tých, ktorí pomáhali slovenským a sovietskym partizánom. Svoj neľudský úmysel začali uskutočňovať pri osade Štefankeje dvory, v dome

Izidora Debnára. Najprv zastrelili jeho majiteľa so ženou a potom ich päť malých detí. Najmladší Filipko mal iba štrnásť mesiacov, keď ho tieto ľudské netvory zastrelili na rukách jedenáštočnej sestričky Marienky. O pár sekúnd umrela aj ona a po nej jej ďalšie sestry a bratia. Z celej rodiny sa zachránil iba malý Ferko, ktorý okrem toho, že sa z úkrytu díval na smrť svojich najbližších, musel vidieť aj hroznú tragédiu, ktorá nasledovala vzápätí. Fašisti sa totiž neuspokojili so smrťou Debnárovcov, ale postupne v ich dome zabili 64 ľudí. Medzi nimi dvanásť detí. Hneď potom sa pobrali do Kľaku. Svoje hrozné dielo začali na jeho dolnom konci. Ibaže tu už nenahnali obyvateľov do jedného domu, ako to urobili v Ostrom Grúni, ale vraždili, kde koho pristihli; na dvore, v predsieni, v kuchyni. Mladej mamičke Anne Haringovej vytrhli dokonca z rúk trojmesačnú Jozefku, ktorú práve vtedy kúpala, a zabili jej ju pred vlastnými očami. A keď si ju už mŕtvu začala brániť, zastrelili aj ju.

Strašné, neľudské veci sa v tú chvíľu diali na dolnom konci dediny. Tak ako v Ostrom Grúni aj tu umierali ľudia, ktorí sa nemohli brániť. Nebol to preto nijaký boj, ako sa neskôr fašisti pokúšali tvrdiť, bola to krutá masová vražda. Vražda, ktorú mohol vykonať len ľudský vyvrheľ, fašista. Osemdesiatštyri ľudí umrela vtedy na dolnom Kľaku, z čoho bolo 36 detí. A zachránil sa málokto. Pretože tých, čo utekali k lesu, aby sa v ňom skryli, postrieľali nemeckí obyvatelia Veľkého Poľa

a Píly. Tí totiž v noci obsadili okraje hory, aby znemožnili občanom Kľaku i túto jedinou záchranu. Aj z toho vidieť, akú premyslenú vraždu spáchali nemeckí a slovenskí fašisti v Kľakovskej doline.

V dolnom Kľaku tá hrozná tragédia sa však ešte nekončila. Vraždiaci vojaci postúpili do hornej časti dediny. Tu nahnali na smrť vystrašených občanov pred školu, namierili na nich guľomety a na výstrahu, čo ich všetkých očakáva, začali pred nimi mučiť raneného partizána. Keď ten nechcel nič vyzradiť o svojich druhoch, odrezali mu postupne uši, nos, jazyk, vyklali obe oči. Keď po dvoch hodinách hrozného mučenia hrdinský partizán dokončoval, hodili jeho zmračené telo pred zhrozenými občanmi do jedného z horiacich domov. Medzitým iní vojaci rabovali majetok Kľáčanov, zabíjali ich dobytok, zapalovali jeden dom po druhom. Nakoniec tých, čo zostali nažive, v treskúcom mraze polonahých, polobosých odviekli do Horných Hámrov.

Na druhý deň fašisti nariadili, že sa obyvatelia celej doliny musia okamžite vysťahovať. Hneď nato vypálili všetky domy, osady, samoty, senníky. Dediny Kľak, Ostrý Grúň, Hrabičov a Župkov prestali existovať. Ale iba nakrátko. Sovietska armáda totiž čoskoro oslobodila Slovensko a obyvatelia Kľakovskej doliny mohli sa vrátiť tam, kde sa narodili, pracovali, vychovávali svoje deti. Kľakovská dolina nespustla. Žije a vy, mladí priatelia, môžete sa o tom kedykoľvek presvedčiť. Nielen pri oslavách 30. výročia Slovenského národného povstania, ale vždy, keď pôjdete týmto krajom. A nezabudnite si vtedy s úctou pomyslieť na svojich bývalých rovesníkov, ktorým fašizmus zabránil stať sa dospelými.

O. S.

Večer pred zotmením

JURAJ PADO

„Otec, daj nám čistý papier...“

„Načo?“

„Budeme si kresliť ceruzkou.“

„Čo to bude, deti?“

„More.“

„Indiánov lov.“

*O chvíľu sa biely papier mení
v more s lodou, na les s ohníkom.*

Zrazu je už plno dymu v sieni.

Na lovište premenil sa dom.

Indiáni majú pestré perá.

Dušan chce z nich jedno do vlasov.

Čo sa Eva v dialke navyzerá.

Loď už pláva vodou belasou.

A ceruzka vo vlasoch sa stala

perom Indiána vo chvíli.

Eva tvrdí, že je loďka malá.

Vlhy by ju o breh hodili.

A tak kreslí väčšou ceruzkou.

Mama fúka zrazu do plameňa.

Na plyne sa varí večera.

Veci v izbe rýchlo tvary menia,

ale deti stále neveria,

že sú doma, že von dáždik kropí,

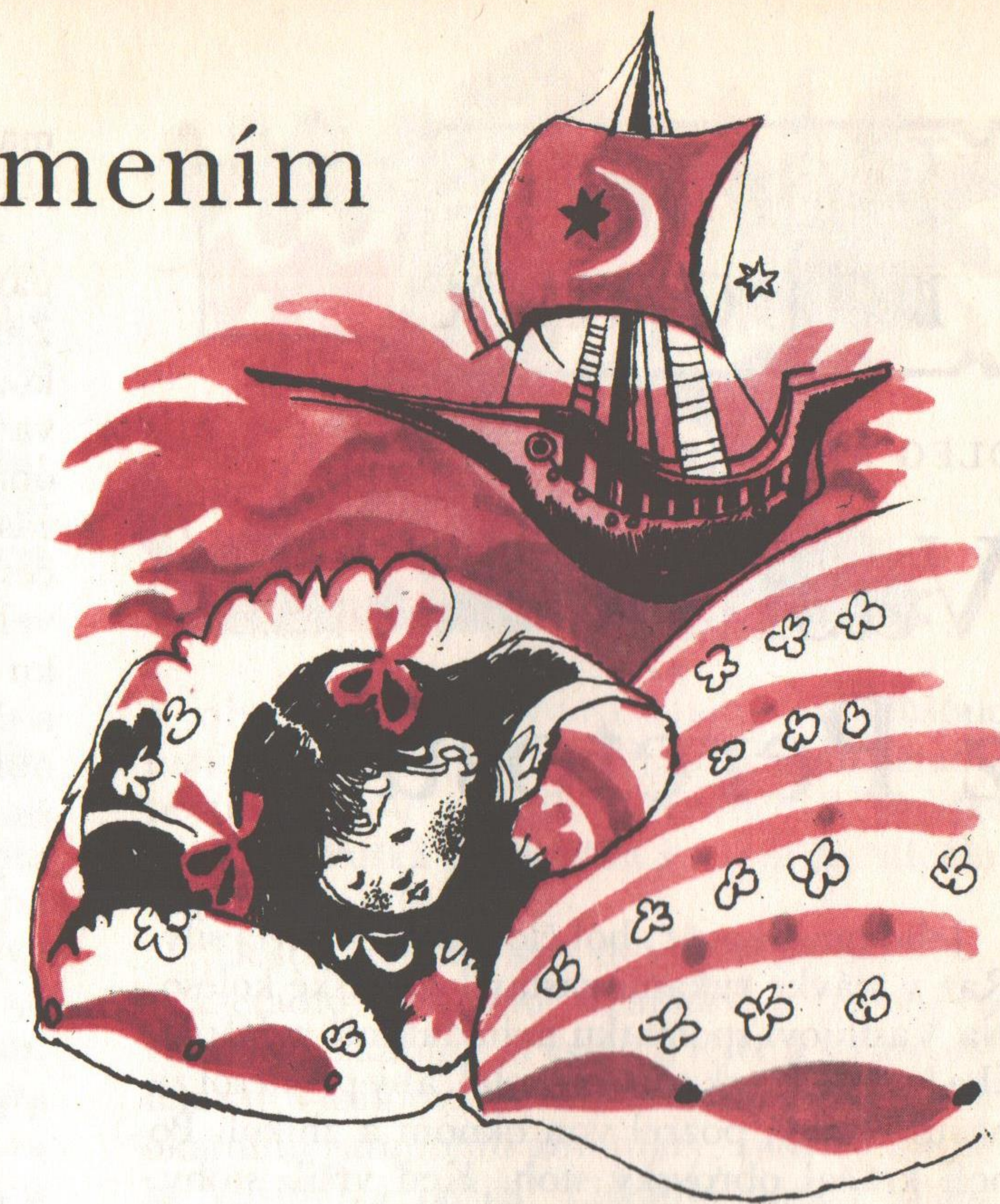
lebo slnce svieti do ich snov.

Indián však musí mlieko dopiť.

Až tak bude pokračovať lov.

Perina sa mení na zajaca.

„Eva, pod ho chytiť! Skoro! Pod!“

*Ale Eva z dohľadu sa stráca
modré more i tá veľká loď.*

*„Kde je teraz, mami?“ „Zavri očka,
aby si ju lepšie videla.“*

Do prístavu vchádza, tam ta počká.“

Vietor sna jej zadul do kriela.

Padá lovec do páperia, do sna.

Eva námorníkom zamáva.

Tma už kladie svoje čierne krosná.

Pestré plátno sna nám utkáva.

Hola hou!

Hola hou!

Kolíše sa more v dialavách.

Izba duní jeho ozvenou.

Čo tam v týchto dialkach videla?

„Zajtra budem kresliť Fidela.“

Horúce nábojnice

OLEG ALEXEJEV

Vasilij z Peretosu

Jeho otec, kováč, bol človek zriedkavej sily. Raz v stávke rukami zastavil mlynské koleso. Na Vasilijovi spočiatku nebadali nič zvláštne. Iba keď ho raz skupinár poslal, aby priniesol za náruč slamy, pozrel von oknom a zhíkol. Po poli kráčal obrovský stoh. Keď vršili stohy, Vasilij na sedem metrových vidlách podával celé kopy sena.

O mládencovi sa v okolí širili legendy. Ja som ho videl iba raz na jarmoku. Do Peretosu, kde býval, bolo z našej dediny asi deväť vierst. Vasilij bol chudý, vysoký, vlasy mal ako dievča — husté, samý prstenec. Keď sa začala vojna, Vasilij odišiel k partizánom. Hovorili, že bol jeden z najodvážnejších v oddiele.

„Počuli ste?“ pribehla k matke tetka Darja. „Kováčov syn z Peretosu zasiahol tank. Z akejsi zbrane podobnej delu. Zajali ho, policajti ho chytili. Prišiel k rodičom, s kamarátom išiel do kúpeľa a ktosi to udal na veliteľstve. Prikázali ho chytiť živého. Siedmich zrazil, kým ho zviazali. Kamarát sa rozbehol k lesu — postrelili ho. Do nohy ho trafila guľka. Zviazaných ich posadili do starej sýpky. Vasilij napol sily a povrazy sa trhali, akoby boli prehnité. Našiel sochor — celé brvno, prestrčil ho cez okienko a hneď zdvihol stenu o celý ríf. Kamaráta vzal na ruky ako malé dieťa — a podho do lesa. Vravia, že šiel celú noc...“

„Keď vravia, tak je to pravda,“ prisvedčila

matka. „Podaromnici by to nevraveli. Vasilij je dobrý, mocný mládenec... Bohatier...“

A odrazu letí cez dedinu voz, na voze partizáni a medzi nimi Vasilij z Peretosu. Zamračený, dospelejší. S protitankovou puškou na kolenách. Bol bez čiapky v krátkom vatovanom kabáte a v krátkych čizmách. Na opasku zelené protitankové granáty. Povož sa zastavil, Vasilij sa v celej výške postavil na ceste. Protitanková puška vyzerala v jeho veľkých rukách ako jednohlavňovka. Podišiel ku studni s váhadlom, zdvihol vedro vody a dlho pil rovno z vedra. V tej chvíli Vasilija obkolesil hlúčok. Ja som sa s chlapcami usiloval pretlačiť bližšie.

„Hovoria, že v Peretose sú Nemci...“

„Veľa tankov si zasiahol?“

„Vasilij, nechceš pivo? Máme brusnicové...“

Protitankový strelec len rozpačito žmurkal a mlčal. Partizáni zložili z voza zvinutú sieť a niesli ju k jazeru. Za nimi šiel Vasilij a za Vasilijom my. Tak o tri minúty sme boli všetci na brehu. Rád som sa prizeral, ako lovili ryby do siete, srdce mi poskakovalo od radosti. I tak som sa od rána do večera zdržiaval pri jazere, ako všetci chlapci. Jedlo sme nepotre-

bovali. ryby nás zachránili od hladu. A v jazere ich bolo mnoho...

Sieť roztiahli na brehu, starčekovia sa začali hádať, kde je najlepšie lovište, a na Vasilija zabudli. On sa zatiaľ nenáhľivo vyzul, prešiel boso po tráve, potriasol ryšavými kučerami...

Nad jazerom žiaril jasný deň. Dvaja partizáni hodili sieť. Vasilij s vyhrnutými nohavicami ich čakal v ostrici. Čistá chlapčenská radosť žiarila na jeho tvári.

„Ťahaj!“ zvolal Proňa Pantelejev.

Partizáni spätkujúc vliekli mokrý povraz. Voda v jazere akoby vzkypela. Plaváky z brezovej kôry poskakovali, na slnku sa zablysol vystrašený pleskáč. Vynorili sa krídla zelené od chalúh a na breh ľahla živá kopa trepúcich sa rýb. Červeneli sa brusnicové plutvy červeníc, beľal sa lieň, ako zlato sa blýskali karasy. Zbadal som štku, zelenú, posypanú žltými kopejkami, s ostrými zubami a bielym bruchom. Zúfalo mlátila chvostom po zemi. Vasilij ju zdvihol a niesol ako trepúcu sa pilu.

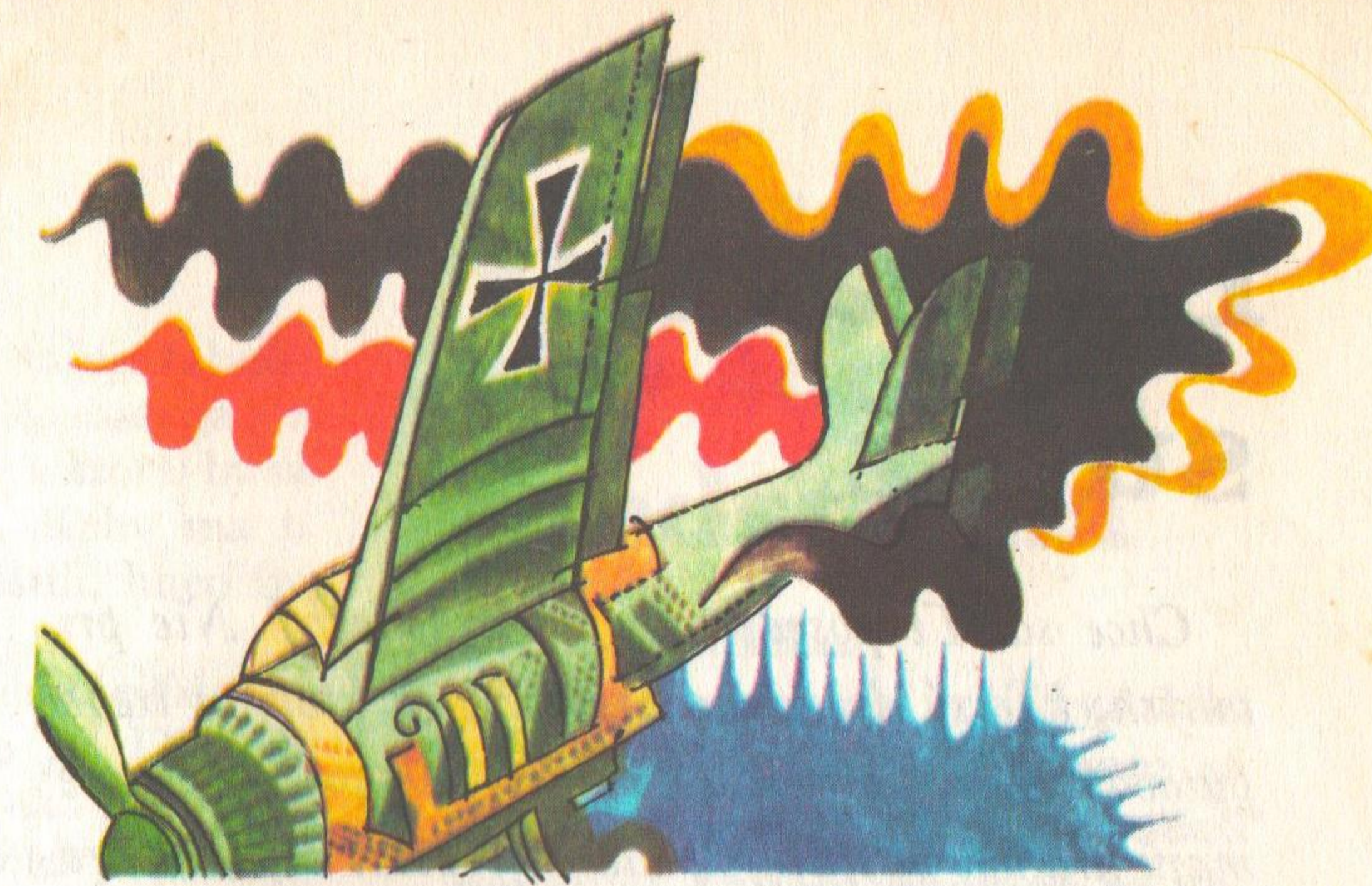
Veľké ryby partizáni vkladali do vriec.

„Úlovok bol bohatý. Určite bude stačiť celému oddielu,“ pomyslel som si.

Ktosi privliekol kotol, rýchlo rozložil vatru a čoskoro sa začalo pariť z rybacej polievky. Partizánom priniesli pivo a za vedro čerstvo nadojeného mlieka. Vasilij odmietol pivo, pil mlieko.

Opäť hodili sieť. Vasilij pevne preberal povraz, čosi kričal, hrešil nemotorného partizána. A znova vzkypela, rozbúrila sa voda, zatrepali sa biele plaváky

Zrazu sme začuli prerývané vrčanie. Vyzeralo to, akoby vedľa pracovala kosačka. No vrčanie bolo stále hlasnejšie a nad lesom sa vynorilo zelené lietadlo, podobné obrovskej vážke. Na krídlach malo križe. Hrozivo sa blížilo k jazeru. Ľudia sa rozprchli. Preskočil som akúsi jamu, zaryl som sa do vrbového porastu a pritisol som sa k chladnej zemi. Lietadlá lietali nad dedinou stále častejšie, a i keď nestrieľali a nezhadzovali bomby, mali sme z nich strach. Vtom zaprašťalo — z lietadla páľil guľomet. Nevydržal som

a zdvihol som hlavu. Lietadlo sa spúšťalo nižšie. Na brehu stál Vasilij a mieril do lietadla protitankovou puškou. Lietadlo sa prudko obrátilo. Puška podskočila a... všetko stíchlo. Guľomet zmlkol.

„Dostal, zasekol sa,“ dovtipil som sa.

Lietadlo preletelo strmhlav a znova sa vznieslo. Z kabíny sa vystrčil letec a v zúrivosti ukázal Vasilijovi čiernu koženú päšť. V tom okamihu zaropotali automaty, znova zadunela Vasilijova puška. Lietadlo poskočilo ako splašený kôň, prudko nabralo výšku. Potom začalo klesať a odrazu nad borovicami vyšľahol oheň, zaburácalo a z lietadla sa vyvalil hustý čierny dym.

„Trafil, trafil,“ kričali chlapci.

Vasilij si rukávom utrel z čela pot, pušku oprel o plot. V tráve zostali dlhé ťažké nábojnice.

Prišiel som k puške a dotkol som sa hlavne. Bola horúca. Vojaci veselo objímali Vasilija. Zo všetkých strán sa zbíhali ľudia.

„Lietadlo zostrelil! Lietadlo!“

Jednoducho nemohli uveriť takému zázraku. Ale protitankový strelec zbehol k vode, akoby sa nič nestalo, a začal ťahať sieť. Opäť vyrástol na brehu živý striebřistý kopec rýb. Vasilij ľahko podvihol dve vrecia a odniesol ich k vozu.

Polovicu úlovku partizáni rozdali a odišli.

Ja som sa vybral s chlapcami do lesa. V machu ležali úlomky lietadla, v obrovskej jame stála hnedá rašelinová voda.

Prekladá KVETA SLOBODNÍKOVÁ

ILUSTRUJE FERDINAND HLOŽNÍK

Literárna súťaž

Chce sa Ti posediť pri rozprávkach? Nie pri takých, kde sú draci a dobré víly, za ktorými treba putovať cez tri moria a sedem dolín, ale pri tých, ktoré majú hrdinov obyčajných ľudí. Predstav si, že dobrá starinka, rozdávajúca užitočné rady každému, kto si ctí chlieb, je Tvoja stará mama. Alebo, že dievčinka, ktorá mala raz v živote šaty, čo sa jej videli krajšie od Popoluškiných, je teta zo susedstva. Neveríš? Len sa ich skús opýtať, ako to bolo pár desaťročí pred Tvojím narodením. Ak Ti rozpovedia pekný príbeh, môžeš nám ho i napísať. Veď o živote mnohých ľudí, ktorí sú Ti blízki, je nejedna knižka. Poznáš napríklad túto?

Ráno, len čo stará mať vošla do izby, hneď na ňu dievčatko volalo:

„Budete mi rozprávať, stará mať, ako to bolo, keď ste vy chodili do školy?“

„Pravdaže ti budem,“ usmiala sa stará mať.

A keď už obe, vnučka so starou materou, sedeli pri peci, začala stará mať rozprávať.

„Len tri zimy som chodila do školy. Štvrtú zimu som sa aj učila, aj som slúžila u učiteľa.“

„A to ste vtedy len v zime chodili do školy?“

„Veru len, lebo na jar a v jeseni museli už deti pomáhať doma a na poli.“

„A ako ste sa to učili aj slúžili naraz?“

„Doobeda som sa učila a ostatný čas som slúžila.“

„A čo všetko ste robili?“

„Mali tam malé dievčatko. To som opatrovala. Ráno som ho obriadila a nakŕmila. Až potom som sa sama najedla. Dávali mi na raňajky múčnu kašu s kyslým mliekom. Jedávala som na lavičke pri ohnisku. Tam bývalo moje miesto. Sadze z komína mi do mištičky padali aj s mojimi slzami! Raz ma tam našla plakať mať i poprosila učiteľa, aby mi inde dávali jesť.“

Potom som išla do školy. Ale keď bývali počty, schovala som sa pod lavicu. Násobilku som nevedela. A kto nevedel, ten dostal paličkou po ruke. Celé počty som tam presedela.“

„A učiteľ nevedel o vás, že ste tam schovaná?“

„Nevedel, lebo nás bolo v škole toľko, že sme sa ledva pomestili.“

Po obede som riad umývala, kuchyňu drhla, a keď sa dievčatko prebudilo, obliekla som ho, obula a šla som s ním do záhrady. Vždy, keď som ho obúvala, ma kopal.

Raz mi povedalo: „Toľký kus chleba zješ na obed, čo by nám bol na týždeň!“

Mne prišlo veľmi ľúto, lebo som vedela, že si jeho rodičia museli o mne tak rozprávať. Ešte v ten večer som utiekla domov. A pretože sa už začala jar, nešla som viac do školy. Tak sa skončila moja škola.“

Už sa teším, ako mi všetci štvrtáci, ale i ostatní píšú MENO SPISOVATELKY A NÁZOV KNIHY.

Tvoja kamarátka Magda

Milí slniečkári,

z vašich odpovedí na 3. literárnu súťaž vidno, že veľa čítate, pretože ste pri 1. otázke uviedli oveľa viac názvov rozprávkových kníh, než bolo potrebné. Do zberovania sme zaradili všetkých, ktorí odpovedali správ-

ne aj na 2. otázku: Budkáčik a Dubkáčik (od J. C. Hronského), a na 3. otázku: Rozprávky na nití. Knihy posielame týmto desiatim výhercom:

Júlia Šittenhelmová, Studienka
Peter Štrpka, Sládkovičovo

D. Uličná, Margecany
Eva Račáková, Nový Včelinec
Róbert Lifka, Trenčín
Iveta Škultétyová, Tužina
Peter Harazin, Banská Bystrica
Alena Hrtánková, Petrovice
Alojz Kuric, Pusté Úľany
Iveta Puťošová, Pohorelá

MIER

*Mier všetkým národom,
každému na svete!
Pre všetkých je miesto
na našej planéte.*

*Mier — to sú piesne,
motýle a kvietky.
Mier — to je poklad,
ktorý patrí všetkým.*

Olga Naništová,
ZDŠ, Babčice

MALÁ GAZDINÁ

*Ja som malá gazdiná,
menujú ma Marína.*

*Varenie je moja práca,
nakŕmim i mŕjho maca.*

*Večer mu dám mliečko s kašou,
ráno zase chlebič s kávou.*

Štefánia Jenčová,
ZDŠ, Gelnica

O smutnej tabuli

Skriňa sa raz večer žaluje tabuli:
„Och, moja milá, čo som ja už prežila. Som ako búda, v ktorej by sa ani myš neubýtovala. Keby ma tí leniví žiaci aspoň vyčistili, hneď by som bola krajšia!“

Tabuľa vraví ešte smutnejšie:

„Ty si celá, ale čo ja! Už som polonahá a šúpem sa, ako keby som bola dva týždne v lete pri mori. Nevieš, či sa mám krémovať Niveou, čo myslíš, pomôže to?“

„Myslím, že by bol lepší maliar, ktorý by ťa opäť namaľoval na čierne. A deti, ktoré by s tebou zaobchádzali šetrne. Ale dobrú noc, už sa mi drieme, idem si odpočinúť po celodennej námahe.“

„Dobrá noc,“ odpovedala tabuľa a onedlho zaspala v nádeji, že raz bude zase pekná.

Zuzana Mokráňová,
ZDŠ, Pezinok

ZIMNÝ DEŇ

*Zima ide na prechádzku
a rozsieva biely sneh,
z domu volá detskú chásku,
hneď je vonku radosť, smiech.*

*Smiech sa strieda s výskotom
natešených detí.
Pozri, a tu pod plotom
snehuliáčik stojí.*

Irena Dudíková,
ZDŠ, Lehnice

Slniečko

MESAČNÍK PRE DETI

vydávajú Mladé letá, slovenské vydavateľstvo kníh pre mládež. Adresa redakcie: 801 00 Bratislava, Klincová ul. 35/a. Telefón 681-58. Šéfredaktor Ján Turan, výtvarno-technický redaktor Ondrej Máriássy. Tlačia Polygrafické závody, n. p., Bratislava-Krasňany. Rozširuje PNS. Informácie o predplatnom podáva a objednávky prijíma každá pošta i doručovateľ. Objednávky do zahraničia vybavuje PNS — Ústredná expedícia tlače, 805 10 Bratislava, Gottwaldovo nám. 48/VII. Vychádza každý mesiac okrem júla a augusta. Cena výtlačku 3 Kčs, ročné predplatné 30 Kčs. Neobjednané rukopisy redakcia nevracia.

Dovoľte, aby som sa predstavila

Som vidlička.

Mladšia sestra lyžičky, dala by sa povedať. Objavila som sa až v 15. storočí. Najprv ma začali používať Taliani, ktorým sa nepozdával dovtedajší spôsob jedenia — prstami. Anglický cestovateľ o tom napísal: „Keď Taliani jedia mäso, používajú malé vidly zo železa, ocele alebo i zo striebra. Za nič na svete ich neprinútiš jesť rukami. Tvrdia, že sa to nepatrí.“

Ten Angličan ma potom priniesol aj do svojej vlasti a tam ma predvádzal. Vyšla som na posmech a Talianov vyhlásili za čudákov.

Môžem vám celkom dôverne povedať, že trvalo veľmi dlho, kým som prišla do módy. Ľuďom stačila lyžička a vlastné prsty. Slávny francúzsky mysliteľ Montesquieu (1689—1755) sa priznal, že nikdy nepoužíval ani lyžičku ani vidličku a neraz, keď hltavo jedol, zahryzol si do prsta.

Až v XVII. storočí som sa pomaly začala udomáčňovať na stoloch bohatej šľachty a zámožnejších mešťanov. Najprv som mala dva zuby, potom tri. Krásne ma vyzdobovali rohovinou, slonovou kosťou i jantárom. To však zasa nebolo pre všetkých. Ale čím boli ľudia kultúrnejší, tým viac som prenikala i medzi pospolitého ľudu, a dnes je už samozrejmosťou malého škôlkára vedieť jesť nielen lyžičkou, ale i vidličkou a nožom.

Vy to ešte všetci neviete? Tak sa pousilujte. Kým vyjde ďalšie Slniečko, musíte to ovládať. Platíte?

H. S.

Triedne SLNIEČKO 5

ROČNÍK I. * ČÍSLO 5 * JANUÁR * ZDAR! MA

Z domova

„Nebíjaj sa v škole, Petrik,“
poučuje mama syna. „Je to
neslušné, jeto...“
„Dobre, nebudem sa viac biť.“
Ale neviem, čo povieš, keď ti
pridem domov zabitý.“

SPORT

*Karol má neprijomosti
pre športovú činnosť. Tréno-
val beh po x štadi.*

inzerát PRIJMEME
JEDNÉHO
KRAJČÍRSKEHO UČŇA. Pod-
mienka: Musí vedieť strihať
ušami. (Po ušá vrecke sa má prihlásiť
isťaj Zajac.)

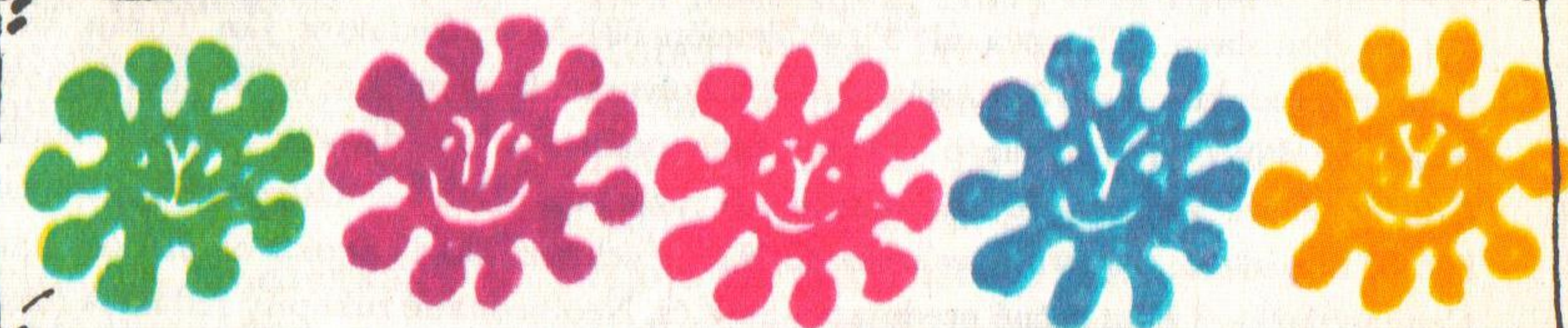
Žiacke hlášky

Ako sa do hory volá, tak
na m horár vynadá.

Prepísal si päťku na trojku,
lebo otec povedal, že si to musí
opraviť.

Vyhlaška

Pozor! Keď neviete, ako
ďalej, povedzte: a tak ďalej.
Pohov! Voľno! Spievať!

ZO ŠKOLY

Ľisali sme charakteristiku
Mira charakterizovala Braňa:
„Braňo je môj kamarád. Má
samé dobré vlastnosti. Je rýchly,
najmä pri odpovedi. Je veľmi učeb-
niče, sú ako nové. Má všestranné
záujmy. Myslí na všetko, len
nie na mňa.“

Redaktori: Jozso Pavlovič a Miro Cynár